

LEADER Lokale Ontwikkeling Strategie

Polders met Waarden

Versie 1 : Augustus 2015
Update : Januari 2021
Stichting Polders & Waarden

Inhoud

Het platteland vernieuwt, de stad lonkt	2
Verklarende lijst van afkortingen	3
1 Totstandkoming en status LOS	4
2 Gebied	6
2.1 Gebiedsbegrenzing	6
2.1.1 Hoofdthema	7
2.1.2 Aantal inwoners	7
2.1.3 Relatie met omliggende LEADER-gebieden	8
2.2 Gebiedsanalyse	8
2.2.1 Gebiedsbeschrijving	8
2.2.2 SWOT en identificatie van behoeften	10
2.2.2.3 Kansen in/voor het gebied	12
2.2.2.5 Ontwikkelingsperspectief	12
2.2.3 Uitdaging en kansen	13
2.2.4 Krachtenveldanalyse	14
3 Strategie	16
3.1 Doel	16
3.1.1 Hoofdthema	16
3.1.1.1 Subthema 1	16
.....	16
3.1.1.2 Subthema 2	17
3.1.2 Algemene doelen, integraliteit en vernieuwing	18
3.1.3 Context	19
3.2 Resultaten en effecten	20
4 Activiteitenplan	22
4.1 Uitvoering van projecten en samenwerking	23
4.2 Globale planning	26
5 Organisatie	28
5.1 Positie, taken en bevoegdheden PG	28
5.2 Profiel en samenstelling PG	29
5.3 Organisatie van de uitvoering	31
6 Financiering	33
6.1 Begroting	33
DEEL II Beheersreglement	35
Bijlagen	40

Het platteland vernieuwt, de stad lonkt

De openheid van het veenweidelandschap, de **polders en waarden**, de kavelstructuur, de tientallen kilometers aan sloten, vlieten en weteringen, en het cultuur-historisch erfgoed, maken het Groene Hart tot een uniek gebied. Maar terwijl die kwaliteiten het gebied interessant en aantrekkelijk maken, is de sociaal-economische vitaliteit de belangrijkste voorwaarde voor het behoud het gebied. En precies daar ligt een nieuwe uitdaging. De ontgroening in het gebied "Polders met Waarden"¹ is bovengemiddeld, de werkgelegenheid neemt af en het grootste deel van de beroepsbevolking is forens. De agrarische sector, van oudsher de drager van het landschap, wordt geconfronteerd met nieuwe condities. Het melkquotum is verdwenen, de wereldmarkt wordt steeds belangrijker, maar de mestwetgeving wordt alleen maar strenger en de mogelijkheden voor schaalvergroting blijven beperkt. De economie van het platteland is kwetsbaar geworden. Samen met de demografische ontwikkelingen vraagt dat om een nieuwe koers. Het is van groot belang dat de agrarische sector de belangrijkste economische drager van het landschap blijft. Dat is ook van belang voor de verdere ontwikkeling van recreatie en toerisme in het gebied. Het landschap is aantrekkelijk omdat het een eigen verhaal heeft en een bedrijvigheid die de eigen kwaliteiten benut. De natuur in het gebied is waardevol, maar ook kostbaar en moet worden verdiend.

De historie van het gebied laat zien dat ook creativiteit en **ondernemerschap** kwaliteiten van het gebied zijn. De omschakeling van akkerbouw naar veeteelt in de vijftiende en zestiende eeuw - omdat de grond te nat werd door de bodemdaling - is daar een voorbeeld van, maar ook de grootschalige productie van kaas een eeuw later en de ontwikkeling van zorgboerderijen en agrotourisme in de afgelopen twintig jaar. Bij de innovaties van de agrarische ondernemers is steeds gebruikt gemaakt van de typische kwaliteiten van het veenweidegebied, inclusief de cultuurhistorische bagage en gedeelde **waarden**. Voor de ontwikkelingen in de toekomst is het zaak dat we daarnaast ook veel meer gebruik maken van een ander kenmerk van het gebied: de nabijheid van de steden, in het bijzonder de Drechtsteden en Rotterdam.

Plattelandsontwikkeling verloopt onvermijdelijk traag. De bevolking en de ondernemers zijn behoudend, naar binnen gericht, gaan niet over een nacht ijs, want veranderingen zijn vaak onomkeerbaar. Het contrast met ontwikkelingen en ondernemerschap in een stedelijke omgeving is groot: veel meer mensen, veel meer ontmoetingen, veel meer inspiratiebronnen, veel meer geld en bijna altijd mogelijkheden voor herkansing. Zo'n stedelijke dynamiek kan op zijn minst een inspiratiebron zijn voor de plattelandsontwikkeling. Maar beter is het als stad en platteland partners worden. De belangstelling van de stedeling voor het platteland is immers ook fors toegenomen. Natuur is waardevol, de authenticiteit, waarden en de duurzaamheid van het platteland worden hoog gewaardeerd. In de visie van de Metropoolregio Rotterdam Den Haag², wordt het belang onderstreept voor het economische vestigingsklimaat van de nabijheid van het platteland. De economie van het gebied kan veel meer een integraal onderdeel worden van de economie van de Randstad.

LEADER staat voor innovatie van onderop en is daardoor bij uitstek een geschikt instrument voor het realiseren van een nieuwe koers in de ontwikkeling van het gebied "Polders met Waarden", als onderdeel van het Groene Hart.

Deze Lokale Ontwikkelingsstrategie vormt het strategisch kader voor projecten die van 2015 – 2020 kunnen worden gerealiseerd binnen het Plattelands Ontwikkelingsprogramma 2014-2020 (POP3). Hiervoor is per LEADER-gebied in de provincie Zuid-Holland ca. € 1,6 mln. euro vanuit Europa beschikbaar vanuit het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid. Samen met de € 1,6 mln. euro nationale middelen bedraagt de minimale steun voor deze Lokale Ontwikkelingsstrategie ca. 3,2 mln.

Deze Lokale Ontwikkelingsstrategie is dankzij veel mensen tot stand gekomen. Allen mensen die trots zijn op het gebied, die geloven in de kracht van bottom-up en zich in willen zetten voor een vitaal platteland. Namens de bevolking, bedrijven, overheden en overige stakeholders van het gebied bieden wij u deze Lokale Ontwikkelingsstrategie aan, waarin wij onze visie en plannen voor de komende jaren in het gebied beschrijven.

Dit document bestaat uit twee delen: Deel I is de algemene beschrijving van de achtergronden, het gebied, de doelstellingen en de gekozen strategie om deze doelstellingen te bereiken. In Deel II kunt u lezen hoe wij het beheer, monitoring, evaluatie en verantwoording hebben verankerd.

¹ Alblasserwaard-Vijfheerenlanden, Krimpenerwaard en Gouwe-Wiericke

² Agenda Economisch Vestigingsklimaat Metropoolregio Rotterdam Den Haag, pagina 21 Trend 5, 11 april 2014

Verklarende lijst van afkortingen

AV	Alblasserwaard-Vijfheerenlanden
GW	Gouwe Wiericke
KW	Krimpenerwaard
LAG	Local Action Group (synoniem voor PG = Plaatselijke Groep)
LEADER	Liaison Entre Actions de Développement de l'Économique Rurale
LOS	Lokale Ontwikkelingsstrategie
PG	Plaatselijke Groep (synoniem voor LAG = Local Action Group)
POP	Plattelandsontwikkelingsprogramma
SGGW	Stichting gebiedscoördinatie Gouwe Wiericke

1 Totstandkoming en status LOS

Dit is de Lokale Ontwikkelingsstrategie van het gebied “Polders met Waarden”, in een interactief proces met lokale, regionale, stedelijke en provinciale tot stand gekomen. Bijlage 2 bevat een beschrijving van activiteiten, mensen en partijen die betrokken zijn geweest bij de totstandkoming van deze strategie en die zich hebben gecommitteerd aan deze strategie. De dialoog stond hierbij centraal. De Plaatselijke Groepen (PG) Alblasserwaard-Vijfheerenlanden en Krimpenerwaard hebben samen met de Stichting Gouwe Wiericke hiertoe het initiatief genomen.

Het door Ecorys uitgevoerde evaluatieonderzoek naar de resultaten en effecten van 10 jaar LEADER³) wijst uit dat de bottom-up aanpak van LEADER werkt. De Plaatselijke Groepen (PG's) van de Alblasserwaard-Vijfheerenlanden en de Krimpenerwaard, die beide een afspiegeling van de bevolking in het gebied zijn, hebben dan ook aan het eind van de LEADER-periode 2007-2013 uitgesproken ook voor de volgende LEADER-periode te willen participeren in LEADER. De PG's van zowel Alblasserwaard-Vijfheerenlanden als van de Krimpenerwaard stonden hierbij open voor samenwerking en in 2014 hebben de PG-leden bij hun achterban een oriënterende verkenning uitgevoerd naar de mogelijkheden om samen een nieuw LEADER-gebied te vormen. Het gebiedscollectief Gouwe Wiericke (de samenwerkende Agrarische Natuurverenigingen) toonde ook belangstelling. Daaruit is het idee ontstaan om met deze drie regio's gezamenlijk het beoogde LEADER-gebied “Polders met Waarden” te vormen. Uit de eerste verkenning bleek dat er zowel vanuit de samenleving als bestuurlijk voldoende draagvlak is voor een gezamenlijk LEADER-gebied. Van daar uit is het proces voor het ontwikkelen van een Lokale Ontwikkeling Strategie gestart onder de werktitel “Westelijke Veenweiden i.o. (Deze werktitel is later mede op verzoek van stakeholders vervangen door de gebiedsnaam “Polders met Waarden”.) Medio 2014 heeft zich bottom-up een initiatiefgroep gevormd van burgers, ondernemers en vertegenwoordigers van lokale overheden, die de lijnen van het proces en de te ontwikkelen strategie hebben uitgezet, daarbij rekening houdend met de Europese en provinciale uitgangspunten voor de nieuwe LEADER-periode. De ondernomen activiteiten:

- Kwalitatief veldonderzoek (meer dan 50 interviews en gesprekken)
- Informatiebijeenkomst over LEADER in Gouwe Wiericke
- Gebiedsbijeenkomst Stolwijk met meer dan 65 deelnemers
- Website LEADER Polders met Waarden
- Publicatie in lokale media
- Social media
- Digitale consultatie concept-LOS aan ruim 150 geadresseerden

Er is voor gekozen om een integraal gebiedsplan op te stellen waarbij naast LEADER ook aansluiting gevonden kan worden bij andere programma's. Uit ervaring in de regio blijkt dat bij initiatieven die vanuit de samenleving (bottom-up) ontstaan, de mensen zich meer eigenaar van deze initiatieven voelen. Daarom is er voor een participatieve werkwijze gekozen, waarbij de nadruk lag op dialoog en co-creatie. Vanaf het begin zijn we de dialoog aangegaan en zijn de stakeholders actief in het proces betrokken. We hebben veel inwoners, agrariërs, bestuurders, ondernemers en vrijwilligers organisaties gesproken over hun ideeën en inzichten voor de op te stellen Lokale Ontwikkelingsstrategie.

Interview met jonge boeren op Jongveedag Lekkerkerk 29-09-2014

Informatiebijeenkomst Gouwe Wiericke 08-10-2014

Gebiedsbijeenkomst Stolwijk 10-12-2014

De inventarisatieronde hebben we op 10 december 2014 afgesloten met een gebiedsbijeenkomst, waar meer dan 65 burgers, ondernemers en vertegenwoordigers van lokale overheden vanuit het gebied aanwezig waren. Op deze bijeenkomst hebben de deelnemers gezamenlijk gekozen welke van de ingebrachte thema's en onderwerpen in de LOS opgenomen worden.

³ Koppert, S. en Meurs, E. 2013, Evaluatie naar de resultaten en effecten van 10 jaar LEADER, Ecorys Nederland BV

Vervolgens zijn in het eerste kwartaal 2015 gesprekken gevoerd met vertegenwoordigers vanuit het stedelijk gebied. Deze gesprekken bevestigen dat er ook vanuit het stedelijk gebied in de regio draagvlak is voor de gekozen strategie. Tevens zijn de leden van het initiatiefteam bij diverse groepen, verenigingen, organisaties en overheden langs geweest om de concept LOS toe te lichten en de mensen te informeren over de mogelijkheden van LEADER en om iedereen uit te nodigen te participeren in het proces, danwel aan te melden voor de Plaatselijke Groep. Voorbeelden hiervan:

- presentatie bij Gebiedsplatform Alblasserwaard-Vijfheerenlanden (met achterban van 26 vrijwilligers organisaties) op 22 april 2014
- presentatie aan lokale politieke partijen
- informatiebijeenkomst Stichting Boerderij & Erf
- presentaties aan portefeuillehouders overleggen en colleges van B&W

Het concept van het huidige document is ter consultatie voorgelegd aan de stakeholders in het gebied. De feedback vanuit het gebied hebben we zoveel als mogelijk in dit document verwerkt. Middels een intentieverklaring hebben de lokale overheden hun commitment afgegeven om deze LOS te ondersteunen (Zie Bijlagen)

Status

Deze LOS is een gebiedsstrategie die is opgesteld voor en door de bewoners en organisaties in het gebied Polders met Waarden, onder regie van de initiatiefgroep. De LOS is vastgesteld door de leden van de PG. Het Regiobureau Alblasserwaard-Vijfheerenlanden fungeert tot de oprichting van de Stichting LEADER Polders met Waarden als penvoerder.

In deze LOS is beschreven hoe het gebied Polders met Waarden met behulp van LEADER een impuls wil geven aan de plattelandseconomie door het versterken van de relatie tussen stad en platteland en het stimuleren van innovaties. Dit plan vormt het strategisch kader voor activiteiten maar is geen blauwdruk. In de jaarplannen wordt dit strategisch kader jaarlijks uitgewerkt tot operationele plannen, rekening houdend met en aansluitend op de actuele ontwikkelingen.

2 Gebied

2.1 Gebiedsbegrenzing

Het beoogd werkgebied voor het toekomstig LEADER-programma is het gebied bestaande uit de polders en waarden van de Alblasserwaard-Vijfheerenlanden (AV), Krimpenerwaard (KW) en Gouwe Wiericke (GW), behorende tot het Zuid-Hollandse deel van het Groene Hart. Dit beoogde LEADER-gebied bestaat uit de plattelandsgemeenten van de drie genoemde regio's. Veel van deze gemeenten zijn de achterliggende jaren door herindelingen opgeschaald en zij bestaan veelal uit kleine kernen die samen een grotere gemeente vormen.

⁴

Hoewel het LEADER-gebied het grootste deel van het Zuid-Hollandse Groene Hart beslaat, wijkt de geografische begrenzing van het LEADER-gebied hier enigszins van af. Dit is te verklaren vanuit de eis in de verordening dat kernen met meer dan 30.000 inwoners niet mogen worden opgenomen in het LEADER-gebied. Bovendien hebben de gemeenten Nieuwkoop en Alphen a/d Rijn zich bij het naastgelegen LEADER-gebied Holland Rijnland aangesloten en hebben gemeente Boskoop en Zuidplas zich bij geen enkel LEADER-gebied aangesloten.

Gemeente Gorinchem is onderdeel van Regio Alblasserwaard-Vijfheerenlanden en steunt het LEADER-programma. Doordat het inwoneraantal de maximum grens van 30.000 overstijgt is de kern van gemeente Gorinchem niet binnen het LEADER-gebied opgenomen, maar de buitengebieden zijn wel binnen de contouren van het LEADER-gebied opgenomen. (zie tabel 1).

Drie Drechtsteden-gemeenten hebben een intentieverklaring ondertekend om dit LEADER-programma te ondersteunen: gemeente Alblasserdam, Papendrecht en Sliedrecht. Deze gemeenten hebben ook in de voorgaande LEADER-perioden deel uitgemaakt van het LEADER programma. Gemeente Alblasserdam is opgenomen in het LEADER-gebied. De kernen van de gemeenten Papendrecht en Sliedrecht liggen ten zuiden van de A15 en vallen derhalve niet binnen het LEADER-gebied. De buitengebieden van deze gemeenten ten noorden van de A15 zijn wel binnen de contouren van het LEADER-gebied opgenomen. De Drechtsteden-gemeenten zijn vanwege de nauwe relatie met de Alblasserwaard en hun scharnier-functie in de verbinding tussen stad en platteland van groot belang.

Bron: Publieke Dienstverlening Op de Kaart (Kadaster)

De belangrijkste redenen voor de gekozen gebiedsbegrenzing zijn:

- Gezamenlijke behoefte om een sterke relatie tussen platteland en omliggend stedelijk gebied te ontwikkelen. Voor de drie deelregio's geldt alle dat het platteland in de nabijheid van de stad gesitueerd is. Er wonen ruim. 1 miljoen mensen (zie tabel 2) direct rondom het gebied, wat een enorm potentieel biedt voor het platteland. In geen van de drie gebieden wordt dit potentieel tot nu toe ten volle benut. De bewustwording van de kansen die hier liggen is de achterliggende jaren gegroeid en men is zoekende hoe dit vorm te geven.
- De gemeenschappelijke kenmerken van de drie deelregio's:
 - bodemsoort
 - natuur en landschapstype
 - een sterke agrarische sector
 - cultuurhistorie en kwaliteiten
 - recreatieve betekenis voor de Randstad: tuin van de Randstad

⁴ Op het moment van schrijven van deze LOS zijn gesprekken gaande tussen de gemeenten Zederik, Leerdam en Vianen over het vormen van één gemeente. De uitkomst hiervan is nog niet bekend, maar zal zeker voor de komende jaren geen verschil maken voor het LEADER-programma.

Deze gemeenschappelijke kenmerken maken het *kansrijk* om te kiezen voor één strategie. De gemeenschappelijk normen en waarden, wereldbeeld en loyaliteit aan het polderlandschap maken het *vanzelfsprekend* om te kiezen voor één gezamenlijke strategie.

- In het gehele gebied zijn Groene-Hart brede netwerken actief zoals Groene Hart, kloppend hart en de Groene Hart coöperatie, recreatieschappen en ook gemeentelijk is er samenwerking op Groene-Hart niveau. Medio 2015 hebben de organisaties Stichting Groene Hart en Groene Hart Kloppend Hart besloten hun krachten te bundelen en samen te gaan in een organisatie.
- Daarnaast hebben de Alblasserwaard-Vijfheerenlanden en de Krimpenerwaard tijdens de LEADER+ periode (2000-2007) al als één LEADER-gebied “De Waarden” gefunctioneerd. Het gebied Gouwe-Wiericke heeft in diezelfde periode samen met Utrecht-West het LEADER-gebied Weidse Veenweiden gevormd. Ook in dat LEADER-gebied speelden en spelen de stad-landrelaties en de Groene-Hartnetwerken een hoofdrol. Bij de vorming van het LEADER gebied heeft een verkenning plaatsgevonden om het hele Groene Hart als LEADER-gebied te definiëren. Dit bleek organisatorisch niet haalbaar vanwege het feit dat het Groene Hart over provinciegrenzen heen ligt, wat voor veel bureaucratische restricties zorgt. Daarom is gekozen voor afbakening binnen provinciegrenzen. In Zuid-Holland betreft het de gebieden Holland Rijnland en Polders met Waarden en in Utrecht ligt het LEADERgebied Weidse Veenweiden.

2.1.1 Hoofdthema

De Lokale Ontwikkelingsstrategie draagt bij aan een van de hoofdthema's van POP-3, zijnde **“Versterken van stad-land relaties die een bijdrage kunnen leveren aan de ontwikkeling van het platteland”**. Dit is een van de drie thema's uit de Nederlandse Partnerschapsovereenkomst (POP-3). Dit thema is gezien de ligging van het veenweidegebied – in de Randstad en grenzend aan de steden Rotterdam, Dordrecht, Gouda, Alphen a/d Rijn en Woerden - een logische keuze en sluit naadloos aan bij het beleid van Provincie Zuid-Holland, waar versterken van stad-land relaties eveneens een belangrijke doelstelling is, o.a. in de Beleidsvisie Groen. Dit thema biedt tal van mogelijkheden om samen met de omringende LEADER gebieden (Holland Rijnland, Weidse Veenweiden in Utrecht) in het Groene Hart te werken aan een sterke verbinding tussen platteland en stad, op een wijze die bijdraagt aan de economische vitaliteit van het platteland.

2.1.2 Aantal inwoners

Het totale aantal inwoners van het gedefinieerde gebied bedraagt 228.627. (Bron CBS, 2014). Conform de regels van POP3 zijn grootstedelijke kernen met meer dan 30.000 inwoners in de kaart apart gemarkeerd. Deze stedelijke kernen maken formeel geen deel uit van het LEADER-gebied, maar spelen wel een belangrijke rol bij de uitvoering van deze Lokale Ontwikkelings Strategie. Zonder medewerking van de stedelijke gebieden is het immers niet mogelijk om de relatie tussen stad en platteland te verstevigen!

De verdeling van het aantal inwoners over de regio's is weergegeven in onderstaande tabel. Het inwoneraantal ligt boven de in de verordening gestelde grens van 150.000. Echter, voor een succesvolle uitvoering van deze strategie achten wij een aanpassing van de bevolkingslimiet naar X inwoners noodzakelijk en gerechtvaardigd. Dit is ons inziens noodzakelijk omdat, indien in een drukbevolkt gebied als de randstad zou worden uitgegaan van het normale maximale aantal van 150.000 inwoners, het LEADER-gebied te klein wordt om een goede invulling te geven aan het hoofdthema. Er zou dan slechts sprake zijn van een cirkel om de stad, waardoor de volledige potentie van het landelijk gebied niet kan worden benut en gestimuleerd.

Tabel 1 Aantal inwoners per deelregio, opgesplitst naar gemeente binnen het LEADER-gebied.

Deelregio	Aantal Inwoners	Gemeente	Aantal Inwoners
Ablasserwaard / Vijfheerenlanden	115.554	Ablasserdam	19.845
		Giessenlanden (7 kernen)	14.442
		Gorinchem (buitengebied)	137
		Hardinxveld_Giessendam	17.802
		Molenwaard (13 kernen)	28.993
		Leerdam	20.568
		Papendrecht (buitengebied)	50
		Zederik (7 kernen)	13.717
Gouwe-Wiericke	58.865	Bodegraven-Reeuwijk (5 kernen)	33.208
		Waddinxveen	25.657
Krimpenerwaard	54.208	Krimpenerwaard (11 kernen)	54.208
Totaal aantal inwoners LEADER Gebied Polders met Waarden	228.627		228.627

Tabel 2 Aantal inwoners in de omliggende agglomeratie

Steden Oostzijde Polders en Waarden	35.201	Gorinchem (stedelijke kern)	35.201
	71.105	Gouda	71.105
	50.631	Woerden	50.631
Drechtsteden	249452	Dordrecht	118.899
		Hendrik-Ido-Ambacht	29.156
		Papendrecht (ten zuiden A15)	32.138
		Sliedrecht (ten zuiden A15)	24.758
		Zwijndrecht	44.501
Rijnmond Oost	764.249	Capelle aan den IJssel	66.478
		Krimpen aan den IJssel	28.970
		Rotterdam	623.652
		Ridderkerk	45.149
Totaal omliggende Agglomeratie	1.170.638		

Bron: CBS

2.1.3 Relatie met omliggende LEADER-gebieden

De (huidige) LEADER-gebieden rondom het gebied "Polders met Waarden" zijn Holland Rijnland en Weidse Veenweiden (Utrecht-West). Deze gebieden gaven en geven eveneens invulling aan het thema stad-landrelaties. Daarnaast maken deze gebieden ook deel uit van het Groene Hart en wordt samengewerkt met veelal dezelfde netwerken. Het ligt voor de hand om samenwerking te zoeken met andere (LEADER)-gebieden waar ook de versterking van de stad-land relaties centraal staat.

Dit geldt in ieder geval voor de genoemde buurgebieden Holland Rijnland en Weidse Veenweiden. Alhoewel er accentverschillen zijn ten aanzien van de inhoudelijke uitwerking van dit thema, bieden deze voldoende aanknopingspunten voor samenwerking. Het gaat er dan in eerste instantie om ervaringen te delen en met elkaar in kaart te brengen hoe op een effectieve manier vruchtbare stad-land relaties en stakeholder-netwerken duurzaam tot stand gebracht kunnen worden.

2.2 Gebiedsanalyse

2.2.1 Gebiedsbeschrijving

Bodem en Cultuurhistorie

De bodemsoort bestaat voor een groot deel uit laagveen. Tijdens de grote ontginning tussen de 10de en 13de eeuw is het gehele gebied geschikt gemaakt voor landbouw. In het moerasveen groef men op regelmatige afstand sloten. Hierdoor ontstond het kenmerkende patroon van lange rechthoekige kavels met boerderijen. Deze structuur is nog steeds bepalend voor het landschap. Door de optredende bodemdaling werd het waterbeheer steeds kritischer en complexer. Een stelsel van dijken, weteringen, boezems en molens moest het gebied beschermen tegen wateroverlast. Langs dijken, veenstromen, ontginningsassen en op verkeersknooppunten ontstonden lintbebouwing en dorpskernen. In latere perioden werd het veen afgegraven voor de turfwinning en ontstonden o.a. de Reeuwijkse plassen. De beheersing van het water is kenmerkend voor het gebied en maakte o.a. de - voor die tijd innovatieve - Oude Hollandse Waterlinie mogelijk. Het gebied is rijk aan cultuurhistorie maar deze objecten liggen verspreid in het landschap. Juist de samenhang tussen landschap en cultuurhistorie maken dit gebied waardevol.

Landschap en natuur – polders en waarden

Het veenweidegebied is met name geschikt voor melkveehouderij en gemengde bedrijven, die daardoor ook een groot deel van het agrarische gebied uitmaken. De rijkdom en diversiteit aan natuur is groot en door het open landschap goed zichtbaar en beleefbaar. Bloemrijke graslanden, blauwgraslandjes en weidevogels zijn de natuurpotentie van het gehele westelijke veenweidegebied. Daarnaast is bodemdaling een belangrijk gegeven, wat om innovatieve oplossingen vraagt in bedrijfsvoering en waterbeleid.

Landbouw en economie

Een ander kenmerk dat het gebied bindt is de belangrijke positie van de agrarische sector. De agrarische sector is sterk en heeft toekomstperspectief. Hoewel in de drie deelregio's wel nuances zijn, is de thematiek identiek. Zo staat de (melk)veehouderij in het gebied voor een aantal grote uitdagingen zoals het loslaten van de melkquota, de mestproblematiek, de schaalvergroting, agrarisch natuurbeheer en de milieuregelgeving. Daarnaast is er een opgaaf in groene energieproductie. Voor oplossingen zal per deelregio gezocht moeten worden naar wat past en per deelregio mogelijk is. Zo is in de Alblasserwaard-Vijfheerenlanden door grootschalige ruilverkaveling eind vorige eeuw een nieuwe infrastructuur ontstaan, die andere mogelijkheden biedt dan bijvoorbeeld in de Krimpenerwaard, waar nauwelijks ruilverkaveling heeft plaatsgevonden.

Recreatie & Toerisme

De potentie voor recreatie & toerisme in het veenweidegebied is alom aanwezig. Het gebied maakt deel uit van het Groene Hart en is een tegenhanger van de stedelijke omgeving en een inspiratiebron voor bewoners in de stad. De afgelopen jaren is er onder andere ook met LEADER-gelden gewerkt aan de uitbreiding en kwaliteitsverbetering van het aanbod aan toeristisch-recreatieve mogelijkheden op het platteland.

Culturele en sociale kenmerken en waarden

Tussen de drie deelregio's is er weinig verschil in de culturele en sociale kenmerken. Het gebied is ingepolderd door "vrije" boeren, die genoodzaakt waren om – binnen hun eigen polder - samen te werken om zo de voeten droog te houden. Hierdoor is de bevolking zelfstandig, ondernemend en praktisch ingesteld. De bewoners zijn nuchter en zorgzaam en nemen hun verantwoordelijkheid voor hun directe omgeving. Men is over het algemeen wat naar binnen gericht: voor de wereld buiten hun directe omgeving is minder aandacht. "Doe gewoon en doe wat je moet doen".

Ervaringen uit eerdere LEADER-programma's

In 2012 hebben de vier Zuid-Hollandse LEADER-gebieden gezamenlijk een onafhankelijke evaluatie naar de resultaten en effecten van 10 jaar LEADER laten uitvoeren door Ecorys⁵. De belangrijkste conclusies en aanbevelingen uit dit onderzoek waren:

- Het Leader-programma wordt efficiënt uitgevoerd en de EU gelden hebben een flinke hefboomwerking m.b.t. publieke en private investeringen = multiplier-effect.
- De rol van de Plaatselijke Groep wordt zeer gewaardeerd door zowel aanvragers als Provincie, omdat hiermee de kwaliteit van de aanvragen toeneemt. Ook worden hierdoor onnodige investeringen in projectaanvragen die niet passen voorkomen.
- De Leader-projecten zijn effectief in het genereren van tijdelijke en blijvende werkgelegenheid, het leveren van een bijdrage aan natuur en milieu, het genereren van duurzame netwerken en het mobiliseren van vrijwilligers.

⁵ Koppert, S. en Meurs, E. 2013, Evaluatie naar de Resultaten en effecten van 10 jaar LEADER, Ecorys Nederland BV

- Een groot deel van de projecten is duurzaam van aard, evenals de ontstane partnerschappen en netwerken.
- In het perspectief van het kleinschalige karakter van het programma kan de effectiviteit van het Leader-programma en de Leader aanpak dus succesvol worden genoemd.

Als belangrijkste aanbevelingen kwamen naar voren:

- Plaatselijke Groepen zouden meer inzicht moeten krijgen in de effecten van de gefinancierde projecten zodat geleerd kan worden van de successen en zaken die minder goed lopen.
- Door minder, maar grotere projecten te steunen wordt de efficiency nog verder verhoogd.
- Door een veelheid van doelstellingen ontbreekt de kritieke massa die nodig is om de doelstellingen te behalen. Focus op een of enkele doelstellingen, zodat er voldoende kritieke massa is.

2.2.2 SWOT en identificatie van behoeften

De gesprekken met de betrokkenen in en om het gebied die vooraf zijn gegaan aan het opstellen van deze LOS, hebben veel input opgeleverd voor een analyse van de sterkten en zwakten en de kansen en bedreigingen die voor het gebied relevant zijn. De SWOT-analyse is gebaseerd op deze input en op input verkregen uit desktop research. Hieronder staan de belangrijkste aspecten voor het gebied opgesomd. De sterke en zwakke punten hebben betrekking op de huidige situatie en de kansen en bedreigingen op de toekomst. Deze SWOT-analyse sluit aan op de analyse die in het kader van POP-3 uitgevoerd is. Hierbij dient wel enige ruimte tot relativering te worden gelaten, want zoals in het POP3-programma is aangegeven is de methode van de SWOT-analyse ontwikkeld voor individuele bedrijven en niet voor een gebiedsanalyse. Dit betekent dat wat vanuit één perspectief gezien wordt als een sterkte of een kans, vanuit een ander perspectief juist opgevat kan worden als een zwakte of bedreiging.

Onderstaand schema geeft de relatie tussen de belangrijkste sterkten, zwakten, kansen en bedreigingen op hoofdlijnen weer. De uitgebreidere opsomming/uitwerking volgt in de paragrafen 2.2.2.1 tot en met 2.2.2.4. Dit levert een aantal ontwikkelingsperspectieven op, die in paragraaf 2.2.2.5 verder worden uitgewerkt.

	Sterkten	Zwakten
Kansen	<p><i>“Groeiveld”</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Nabijheid stad met ca. 1 miljoen inwoners rondom het Groene Hart + aantrekkelijk landelijk gebied als tuin van de Randstad • Bewustwording & belangstelling voor lokaal geproduceerd voedsel + economisch sterke en professionele agrarische sector • Nieuwe vraag vanuit de stad + economisch sterke en professionele agrarische sector en aanwezigheid innovatieve bedrijven • Veel ruimte voor ontwikkeling Biobased Economy, Duurzame energie + aanwezigheid innovatieve bedrijven 	<p><i>“Verbeterveld”</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Nabijheid van de stad – naar binnen gerichtheid plattelandsbevolking • Bewustwording & belangstelling vanuit stad voor lokaal geproduceerd voedsel - onvoldoende branding van lokale producten & diensten • Nieuwe vraag vanuit de stad – ontbreken van verdienmodellen voor onderhoud landschap/karakteristieke gebouwen • Veel ruimte voor ontwikkeling op gebied van Biobased Economy, Circulaire Economie en Duurzame Energie – Relatief weinig hoger opgeleiden in het gebied

Bedreigingen	<u>"Verdedigveld"</u>	<u>"Problemenveld"</u>
	<ul style="list-style-type: none"> • Klimaatverandering + aanwezigheid innovatieve bedrijven • Bodemdaling + aanwezigheid innovatieve bedrijven en sterke agrarische sector • Conflicterende belangen tussen agrarische sector, natuur en recreatieve ontwikkelingen + gedeelde waarden 	<ul style="list-style-type: none"> • Conflicterende belangen tussen agrarische sector, natuur en recreatieve ontwikkelingen – versnippering van netwerken en organisaties • Klimaatverandering – relatief weinig hoger opgeleiden in het gebied

2.2.2.1 Sterke punten van het gebied

- Het gebied heeft een hoge **ruimtelijke** en **landschappelijke kwaliteit**: Het Groene Hart met een unieke belevingswaarde. Het gebied is 'De Etalage van Nederland' voor (internationale) bezoekers.
- Het **landschap**, de polders en waarden, en de karakteristieke bebouwingspatronen met veel historische boerderijen zijn cultuurhistorisch waardevol en dienen als identiteitsdrager.
- Economisch vitale en professionele **agrarische sector** met zowel specialistische (melkveehouderij) als verbrede (zorgboerderij, agro-toerisme) bedrijfsvoeringen.
- Het gebied kent **sterke branches** binnen/rond agribusiness, zorg, leisure, logistiek, energie&(afval)water en maakindustrie. In het landelijk gebied en het overgangsgedebied tussen stad en land bevinden zich bijvoorbeeld diverse innovatieve bedrijven die koploper zijn in hun branches.
- Hoge arbeidsethos en relatief **lage werkloosheid**.
- **Gedeelde waarden**: hoog besef van **eigen kracht en verantwoordelijkheid** van bewoners en (vrijwilligers)organisaties, een rijk verenigingsleven, waardoor bottom-up initiatieven, diverse samenwerkingsverbanden, participatie en andere gebied dynamische initiatieven ontstaan én beklijven.
- **Familiebedrijven** vormen een sterke basis voor duurzaam ondernemen⁶.
- Aantrekkelijk landelijk gebied verhoogt de **aantrekkingskracht** voor (internationale) bedrijven om zich in de Deltametropoolregio te vestigen.
- Goede recreatieve infrastructuur (wandelen, fietsen, varen) en –voorzieningen (TOP's)
- Kinderdijk (UNESCO Werelderfgoed) trekt vele bezoekers
- **Sterke Groene-Hartbrede netwerken** zoals Stichting Groene Hart, Groene Hart, kloppend hart (die medio 2015 hebben besloten samen te gaan) en de Groene Hart Coöperatie.

2.2.2.2 Zwakke punten van het gebied

- **Weinig besef van/trots** op gebiedskwaliteiten bij de bewoners van het gebied. Men vindt het normaal.
- Een zekere mate van **naar-binnen-gerichtheid** onder bewoners en organisaties.
- Landelijke trends van **vergrijzing** en uitstroom van jongeren spelen ook hier. Bevolkingsprognoses verwachten relatief beperkte bevolkingsgroei.
- **Aandeel hoger opgeleiden** is in het gebied relatief laag.
- **Recreatieve en toeristische ontwikkeling** blijft achter ten opzichte van andere gebieden en mogelijkheden voor een meerdaags verblijf in het gebied zijn onvoldoende aanwezig. Ook is aanbod met name gericht op de "grijze golf" en nog niet op bredere doelgroepen.
- Fysieke **bereikbaarheid** van het gebied vanuit omliggend stedelijk gebied is onvoldoende
- Onvoldoende '**branding**' van lokale producten en diensten, waardoor de (stedelijke) klant de meerwaarde te weinig (financieel) weet te waarderen. Aanbod is nog onvoldoende vraaggericht.
- Bodemgesteldheid veroorzaakt **hoge kostprijs** in agrarische sector en bouwsector.
- **Verdienmodellen** voor onderhoud van historische gebouwen, natuur en karakteristieke landschapselementen ontbreken, terwijl dit kostbaar en arbeidsintensief is.
- Grote **versnippering** van netwerken en organisaties die los van elkaar aan dezelfde thema's werken en te weinig samenwerken. Ook zouden ondernemersorganisaties en maatschappelijke organisaties samen met overheden meer synergie kunnen realiseren door betere samenwerking.

⁶ Rapport Rabobank "Kracht van de Krimpenerwaard" 2014

2.2.2.3 Kansen in/voor het gebied

- Potentiële afnemers van producten en diensten en recreanten zijn door de **nabijheid van de steden** altijd dichtbij en de behoefte om elkaar te leren kennen groeit. Dit biedt mogelijkheden voor Korte Ketens.
- Gezamenlijke behoefte binnen de deelregio's om de potentie van de stad-landrelaties te benutten en gezamenlijke zoektocht naar hoe dit vorm te geven.
- Steeds meer bewustwording van het belang van de kwaliteit en de herkomst van ons **voedsel**, van gezondheid en van ontspanning en de mogelijkheden die het landelijk gebied daarvoor biedt. Ook de toenemende belangstelling voor **lokaal geproduceerd voedsel** en **stadslandbouw** biedt kansen.
- Beperkte mogelijkheden tot schaalvergroting nopen tot **creativiteit** en stimuleren **innovatie in de bedrijfsvoering in de agrarische sector.**
- Veel ruimte voor ontwikkelingen op het gebied van **energieproductie, circulaire economie** en **biobased economy**. Als stad en platteland kun je elkaar van dienst zijn door met en voor elkaar te produceren. Enkele voorbeelden: bio centrales en rioolzuivering, energie uit de bodem (horizontale systemen of verticaal), windenergie: misschien juist klein in plaats van groot, zonne-energie, jouw paneel op mijn dak.
- Er bestaan duidelijke **potentiële koppelingen** tussen speerpunten, kennisinstellingen en investeringsprojecten van de Zuidvleugel en bedrijven in het Groene Hart⁷
- Veranderende, meer **faciliterende rol** van de overheid, die voorwaardenscheppende rol neemt (participatiesamenleving/participerende overheid). Ook andere partijen nemen meer verantwoordelijkheid voor hun omgeving zoals bewoners, ondernemers en banken.
- **Nieuwe vragen** vanuit de stad op het gebied van zorg, sport/beweging, voedsel, dagbesteding, energie. Hieraan liggen maatschappelijke veranderingen en trends ten grondslag zoals de transitie van de zorg naar de gemeente, obesitas, voedselveiligheid en klimaatverandering.
- Nieuwe meergeneratie woonvormen en een combinatie van wonen en werken op een erf brengt levendigheid terug en verhoogt de sociale cohesie en vitaliteit.
- Steeds meer kennis over mogelijke **verdienmodellen** voor samenwerking, onderhoud en exploitatie van gebouwen en natuur en landschap.
- Nieuwe (sociale) media brengen stedelingen en platteland met elkaar in contact en bevorderen ideeënuitswisseling.

2.2.2.4 Bedreigingen voor het gebied

- Ontwikkelingen van nieuwe economische activiteiten en uitbreiding van bestaande economische activiteiten wordt gehinderd door wet- en regelgeving op het gebied van Ruimtelijke Ordening.
- **Verrommeling** van het landschap door nieuwe doorsnijdingen, schaalvergroting in de landbouw, herverkavelingen en loslaten planologische bescherming.
- Budget voor onderhoud van gerealiseerde **toeristisch-recreatieve infrastructuur** en voor **natuur en landschap** staat onder druk.
- **Toenemende leegstand** van agrarische bedrijfsgebouwen en van andere voorzieningen (kerken, dorpshuizen, bibliotheken, winkels etc.).
- **Verdwijnen van voorzieningen** door schaalvergroting, grotere mobiliteit en afnemen subsidies.
- **Klimaatverandering** en de gevolgen daarvan in het gebied (wateroverlast en dijkversterking (sloop agrarische gebouwen langs dijken).
- **Verziltting.**
- **Bodemdaling.**
- **Biodiversiteit** staat onder druk door onder andere ontwikkelingen in de landbouw.
- **Conflicterende belangen** tussen agrarische sector, natuur en recreatief-toeristische ontwikkelingen.

2.2.2.5 Ontwikkelingsperspectief

Op basis van bovenstaande analyse definiëren we per kwadrant een aantal ontwikkelingsperspectieven:

⁷ “Economische kansen voor het Groene Hart”, Buck Consultants International, januari 2015

Groeiveld: Door eigen sterkten te benutten inspelen op kansen van buitenaf

Er is grote belangstelling vanuit de stad voor hetgeen we als plattelandsgebied te bieden hebben. Hier liggen kansen om **nieuwe producten en markten te ontwikkelen**, waarbij de nieuwe vraag vanuit de stad centraal staat (vraaggericht aanbod ontwikkelen). Door de ondernemende mentaliteit en innovatiekracht die in het gebied aanwezig is, kunnen we deze kansen verzilveren. Tijdens de vorige LEADER-periode zijn hier de eerste stappen toe gezet, maar er is nog een groot onbenut potentieel, wat de komende jaren verder uitgewerkt kan worden. Daarnaast biedt de aanwezigheid van innovatieve bedrijven kansen om ontwikkelingen m.b.t. Biobased Economy, Circulaire Economie en Duurzame Energie in het gebied stevig vorm te geven. De ruimte voor deze ontwikkelingen en het ondernemerschap van de bevolking zijn aanwezig. Dit sluit naadloos aan op de LEADER kenmerken “innovatie” en “bottom-up”.

Verbeterveld: Door in te spelen op kansen van buitenaf de eigen zwakten opheffen

Van oudsher is de bevolking naar binnen gericht en doet het gebied (te) weinig aan branding van lokale producten en diensten. De toenemende belangstelling vanuit de stad in combinatie met de nabijheid van de stad biedt een prachtige kans om dit patroon te doorbreken. LEADER biedt ruimte om te experimenteren met nieuwe coalities, waarbij stedelingen en plattelandsbevolking samenwerken en nieuwe netwerken gevormd worden die leiden tot innovatieve producten en diensten die zonder deze samenwerking niet gerealiseerd zouden worden. Door de kansen op het gebied van Biobased Economy, Circulaire Economie en Duurzame energie te benutten, kan het gebied het profiel van het Groene Hart als “Groene Economie” versterken. Hiervoor is nodig dat wordt samengewerkt tussen verschillende sectoren en verschillende schakels in de keten. LEADER stimuleert initiatieven die vanuit een integrale en multisectorale aanpak tot stand komen.

Verdedigveld: Door sterkte te benutten constructief omgaan met bedreigingen van buitenaf

Klimaatverandering heeft ook voor ons gebied veel gevolgen. Daarnaast is de bodemdaling van oudsher een gegeven. Deze onafwendbare ontwikkelingen dwingen tot innovatieve oplossingen, waarbij we de aanwezige innovatiekracht en ondernemende mentaliteit die in het gebied aanwezig is moeten benutten. Een andere mogelijke bedreiging vormt het feit dat er sprake is van conflicterende belangen tussen agrarische sector, natuur en recreatieve ontwikkelingen. De gedeelde waarden en de sterke eigen verantwoordelijkheid van de bevolking, bieden het vertrouwen dat we in het gebied op constructieve wijze een oplossing kunnen vinden en conflicten kunnen vermijden. Initiatieven die bottom-up tot stand komen hebben de grootste slagingskans vanwege het draagvlak. Hierin kan LEADER een belangrijke stimulerende rol spelen.

Problemenveld: Eigen zwakten die opgeheven moeten worden om bedreigingen van buitenaf het hoofd te kunnen bieden

De vraagstukken op het gebied van klimaatverandering en bodemdaling vragen om innovatieve oplossingen waar naast gedegen gebiedskennis, ondernemersgeest en een innovatieve inslag ook (technische) knowhow nodig. In het gebied zelf zijn relatief weinig hoogopgeleiden werkzaam. Door samenwerking met kennisinstellingen en partijen van buitenaf, kan deze zwakte worden opgeheven en kunnen de bedreigingen van buitenaf het hoofd worden geboden.

Een andere uitdaging die moet worden aangegaan is het opheffen van de versnippering die er in het gebied van oudsher is en die belemmerend werkt voor ontwikkelingen. De voorliggende vraagstukken vragen om samenwerking. Hier biedt LEADER mogelijkheden om de nodige samenwerking vanuit gedeelde waarden te organiseren.

2.2.3 Uitdaging en kansen

De oorsprong van het Groene Hart, waarvan de “Polders met Waarden” het grootste en groenste deel uitmaakt, is de ontginning van veenlandschap in de middeleeuwen, ten behoeve van de landbouw. Diezelfde landbouw is tot nu toe ook de belangrijkste economische drager van het landschap. Dat betekent niet dat die landbouw steeds hetzelfde is geweest. Aanvankelijk was het vooral akkerbouw waarvoor de nieuwe polders werden gebruikt. Maar de bodemdaling maakte dat na een paar eeuwen de grond te nat was en alleen nog maar geschikt als weidegebied voor melkveebedrijven en schapen. Dat is nog steeds zo. Maar de bodem is intussen verder gedaald en de bemalingscapaciteit evenredig vergroot. Op sommige plaatsen ligt het maaiveld op dit moment zo’n zeven meter onder NAP. Het lijkt erop dat we over een jaar of twintig het moment zullen bereiken waarop het in elk geval op die plaatsen het niet langer verantwoord is om een verdere bodemdaling te accepteren en de bemaling voort te zetten. Dat is ook het moment voor de aftrap van een nieuwe landbouw, die gedijt op nattere grond. Door het Veenweiden Innovatiecentrum (VIC) zijn daarvoor reeds verschillende opties onderzocht, zoals de teelt van cranberries op natte veengrond.

Afgezien van de bodemdaling zijn er nog andere factoren die de traditionele melkveehouderij in het veenweidegebied op termijn beperking opleggen. De kavelstructuur van het landschap maakt slechts een relatief beperkte schaalvergroting mogelijk. Over de gevolgen van de afschaffing van het melkquotum kunnen we op dit moment alleen maar speculeren. Maar als op dit moment al zo'n 70% van de melk voor de export is, zal de melkprijs straks nog meer bepaald worden door de wereldmarkt. De melkveehouder in het Groene Hart heeft daar nauwelijks invloed op. Het verdienmodel van zijn onderneming wordt hierdoor steeds kwetsbaarder. De melkveehouder in het veenweidegebied kan er ook voor kiezen sterker in te zetten op de thuismarkt en daarvoor nieuwe producten ontwikkelen. De nabijheid van de grote steden maakt dat tot een aantrekkelijke optie omdat die thuismarkt van voldoende omvang is en heel nabij. Met de afzet van (eind)producten in de omliggende steden heeft de melkveehouder meer grip op zijn onderneming: hij weet (beter) wie zijn klanten zijn. Het succes van zijn onderneming is veel minder afhankelijk van niet-beïnvloedbare factoren. Een ontwikkeling van de relatie met de stad biedt mogelijkheden voor ontwikkeling van nieuwe producten, diensten en nieuw ondernemerschap. De marketing, ontwikkeling en verkoop van nieuwe producten en diensten kan ook de basis zijn voor nieuwe, regionale coöperaties.

LEADER kan een bijdrage leveren aan het ontwikkelen en versterken van de stad-platteland relatie met het oog op de ontwikkeling, marketing en verkoop van nieuwe producten van de melkveehouderij, maar ook met het oog op de eerder genoemde innovaties ten behoeve van de 'nieuwe' landbouw. De maatschappelijke context in beeld brengen, innovaties verbinden met de kwaliteiten van het gebied, investeren in netwerken en de (stedelijke) burger betrekken bij innovatieprocessen, kan nieuwe energie mobiliseren en creativiteit uitlokken, . Dit heeft zowel een economische als een sociale en culturele dimensie. Daar waar voorheen vooral aanbod-gestuurd werd gewerkt, biedt het LEADER-programma ruimte om te experimenteren met ontwikkeling van vraaggericht aanbod. De steden vormen een vruchtbare voedingsbodem voor wetenschap en technologie, voor cultuur en innovatie, voor individuele en collectieve creativiteit en voor het aangaan van allianties.

Een vaak genoemd aspect is dat er weinig echte samenwerking bestaat tussen de verschillende netwerken en organisaties en dat men elkaar nog te weinig weet te vinden. Dat vraagt om een actor die verbindt en samenwerking tussen deze organisaties stimuleert. Daarom is "samenwerking" als rode draad door deze LOS verweven. De toegevoegde waarde van LEADER is de schakelende en verbindende functie en in de interactie met de lokale overheden om deze economische impuls samen te versterken. Gebiedspartijen, waaronder de overheden, hebben aangegeven dat ze het belang inzien van "community led local development" en zich daarvoor willen inzetten. Hierdoor is een impuls via LEADER kansrijk. De LEADER-groep is een kleine organisatie, zonder ambities om een grote gebiedsorganisatie te worden. In die bescheidenheid schuilt haar kracht en toegevoegde waarde als 'neutrale' verbinder die bottom-up initiatieven van de gebiedsactoren stimuleert en ondersteunt. Het proces wat we als gebied doorlopen hebben om te komen tot deze LOS, bevestigt de betrokkenheid van stakeholders bij het gebied. Met dit proces is een belangrijke stap gezet in het versterken van de verbinding tussen stakeholders en samenwerken vanuit gedeelde waarden. De bottom-up methode van LEADER biedt een unieke kans om samen met partijen in stad én platteland win-win situaties te realiseren.

Het beoogde gebied "Polders met Waarden" vormt het Zuid-Hollands deel van het Groene Hart. We zullen samenwerking zoeken met de LEADER-gebieden in het Groene Hart, Holland Rijnland en Utrecht-West, om op programmaniveau invulling geven aan het verbeteren van de stad-land relaties in Groene-Hartverband. Daarnaast is samenwerking met andere peri-urbane LEADER-gebieden interessant voor 'benchmarking' en het vergroten van kennis en ervaring. De mogelijkheden voor zulke samenwerking zullen in de komende periode worden onderzocht en uitgewerkt.

2.2.4 Krachtenveldanalyse

Er zijn vele organisaties en samenwerkingsverbanden in het gebied actief om het gebied leefbaar en mooi te houden. Zij zijn actief rondom diverse thema's:

- Landbouw (diverse LTO-afdelingen, organisaties tbv afzet van streekproducten), natuur en landschap (ANV Den Hâneker, ANV Weidehof, ANV De Parmey, ANV Weide en Waterpracht, ANV Lange Ruige Weide, Zuid-Hollands Landschap, Natuur en Vogelwachten etc.),
- Water (waterschappen Rivierenland en Schieland & de Krimpenerwaard),
- Recreatie (diverse VVV-organisaties, citymarketing en de agrotouristische samenwerkingsverbanden),

- Ondernemerschap (VNO-NCW, Stichting Blauwzaam, Vlist Onderneemt, FOK en diverse MKB en ZZP ondernemersclubs),
- Onderwijsorganisaties (Wellant College, Da Vinci College, Driestar College, Vakschool Schoonhoven etc.),
- Publiek-private samenwerkingen, zoals gebiedscoalities in het kader van het uitvoeringsprogramma Groen, Veenweidepact etc
- Maatschappelijke organisaties als het Gebiedsplatform Alblasserwaard-Vijfheerenlanden en Stichting Groene Hart, met een brede achterban (burgers) in het gebied, die zich op vrijwillige basis inzetten voor een vitaal platteland, met behoud van de karakteristieke eigenschappen van het gebied.

Al deze organisaties zijn betrokken geweest bij het voorbereidingstraject van deze LOS.

3 Strategie

Dit hoofdstuk beschrijft de doelen die zijn geformuleerd, de indicatoren die gekozen zijn om de voortgang te monitoren en de strategie om deze doelen te behalen.

3.1 Doel

Kern van de strategie

Deze strategie heeft tot doel om de economische vitaliteit op het platteland in het werkgebied te versterken. De gekozen strategie is om de wereld van de stad en die van het platteland met elkaar te verbinden tot één regio waarin stedelijke en landelijke dynamiek elkaar versterken.

Door samen aan de slag te gaan komt innovatie van onderop los. Maatschappelijke opgaven van nu worden aan de ontwikkelingen in de agrarische sector gerelateerd, zodat de kracht van het platteland en de kansen vanuit de stedelijke omgeving actief worden benut.

Rode draad door de projecten in dit LEADER-programma is innoveren en tegelijkertijd authentiek blijven: de ruimtelijke, sociale en cultuurhistorische kwaliteiten van het gebied blijven de ankers. Daarmee blijft ook de aantrekkelijkheid van het gebied voor bewoners en bezoekers gewaarborgd.

Het hoofdthema is gebaseerd op het "groeiveld" uit de SWOT-analyse en vormt de kern van de LOS. De doelen voor de uitvoering van de projecten zijn geformuleerd rond twee inhoudelijke thema's

3.1.1 Hoofdthema

Het versterken van de stad-land relaties die een bijdrage leveren aan de economische ontwikkeling van het platteland

Stad en

platteland hebben elkaar veel te bieden en kunnen veel van elkaar leren. De specifieke kwaliteiten van stad en platteland versterken elkaar als zij met elkaar in verbinding worden gebracht.

Nu de rol van de overheid verandert en burgers, ondernemers en organisaties steeds meer verantwoordelijkheid nemen voor hun omgeving, is de tijd rijp om met LEADER in nieuwe allianties te werken aan het effectief verbinden van het aanbod op het platteland aan de vraag uit de steden. Samenwerken en co-creëren staan hierbij centraal

3.1.1.1 Subthema 1

Ontwikkelen van nieuw vraag gestuurd aanbod van producten, diensten, concepten en ketens.

Behalve zijn product, heeft de agrariër ook zijn verhaal over oorsprong, werkwijze en kwaliteit. De stedeling is nieuwsgierig naar de herkomst van producten en diensten. Een sterk netwerk waarin beiden zijn vertegenwoordigd verbetert en versnelt de innovatie in de agro-sector en de ontwikkeling van nieuwe producten en markten, waardoor de economische vitaliteit op het platteland wordt versterkt. De vraag "Hoe kan het platteland innoveren door te verbinden met de stad?" leidt tot creatieve oplossingen. Dat wat momenteel als bedreiging/beperking in ons gebied wordt gezien, kan als uitgangspunt dienen voor innovatieve

maatschappelijke ontwikkelingen. Daarbij kan het met name gaan om innovaties op het gebied van de agribusiness, waarbij LEADER voor de maatschappelijke context en de spin-off wordt ingezet, de license to produce voor de agrosector.. Ook kan gedacht worden aan ontwikkeling van innovatieve diensten in de

Circulaire econ	Circulaire economie, biobased economy en duurzame energie
-----------------	---

vrijtjidssector, waarbij het platteland inspeelt op de toenemende behoefte aan

“beleving” of de gezondheidssector, waarbij het platteland inspeelt op de “slow medicine” beweging.

Tijdens de interviews is door verschillende boeren genoemd dat zij “het echte verhaal” over hoe producten en diensten tot stand komen willen vertellen aan de consument. Stedelingen hebben in de gesprekken aangegeven dat zij de herkomst van producten/diensten willen kennen. Dat willen wij met behulp van LEADER bij elkaar brengen.

Wat willen we bereiken:

Stad en platteland werken samen aan product en marktontwikkeling. Dit brengt een kanteling teweeg van aanbod gestuurd naar vraag gestuurde ontwikkeling van producten/diensten/concepten, waarbij nieuwe markten worden aangeboord en nieuwe ketens worden gerealiseerd.

Hoe gaan we dit doen:

Dit LEADER programma stimuleert vernieuwende en inspirerende (gids)projecten waarbij de burger betrokken is bij het ontwikkelen van het aanbod van het platteland, zodat er aansluiting is bij de vraag en bij agro-gerelateerde maatschappelijke opgaven in de samenleving. Begrippen als dialoog en co-creatie passen in deze vorm van verbinden. Naast het ontwikkelen van vernieuwende producten, diensten en concepten is er ook aandacht voor de logistieke aspecten. Bij het nieuwe aanbod passen ook nieuwe vormen van distribueren en vermarkten. Het ontwikkelen van korte ketens, waarbij producent en consument direct met elkaar in verbinding staan wordt via LEADER gestimuleerd.

Deze doelstelling draagt tevens bij aan het horizontale thema Innovatie uit het Nederlandse Plattelandsontwikkelingsprogramma (POP3).

3.1.1.2 Subthema 2

Circulaire economie, biobased economy en duurzame energie

De Biobased Economy draait op grondstoffen uit natuur, gewassen en reststromen uit de landbouw en voedingsmiddelen-industrie. Dat biedt voor Polders met Waarden, als een overwegend landbouwgebied, veel kansen. De omslag van “Fossil based economy” naar “Biobased Economy” is nog niet gemaakt in de regio.

Ook bij Circulaire Economie gaat het om een omslag: van lineaire economie met eindige grondstoffen naar een economie waarin grondstoffen en producten in een gesloten kringloop blijven en afval niet langer bestaat maar als grondstof voor nieuwe producten dient.

De groene economie in het gebied heeft grote potentie⁸. Dit thema biedt verschillende aanknopingspunten met bedrijven in het stedelijk gebied (Zuidvleugel), bijvoorbeeld met “groene chemie & ingrediënts” van het Platform BioDelta. Voor het LEADER-gebied liggen er kansen om MKB en agrosector met elkaar te verbinden. In zowel de AV, KW als GW bestaan al initiatieven van samenwerkende bedrijven om biomassa uit de regio verwerken tot producten die in de regio of het omliggende gebied afgezet kunnen worden. Veel van deze initiatieven, die nog in een beginfase zijn, vinden op of rond de agrarische bedrijven plaats. Veel van de producten, voortkomend uit deze initiatieven worden door de burger afgenomen.

⁸ Economische kansen voor het Groene Hart, Buck Consultants International, januari 2015

“Een van de meest belangrijke succesfactoren in de circulaire economie is (cross-sectorale) ketensamenwerking gericht op het creëren van meervoudige waarde. Hierbij vermeerdert niet alleen de economische waarde van alle bedrijven in de keten, maar ook de ecologische en sociale waarde”(Bron: MVO Nederland).

Wat willen we bereiken:

Gezamenlijk met agrosector en (stedelijke) burgers innovaties en ontwikkelingen op gang brengen waarmee een positieve bijdrage aan milieu en klimaat wordt gerealiseerd, die bijdragen aan de omslag van “Fossil Based” naar Bio Based” en de omslag van lineaire economy naar circulaire economy. Door deze innovaties kan het gebied zich profileren met een “groene economie in het Groene Hart”, wat de aantrekkelijkheid van het gebied ten goede komt. Projecten dragen bij aan innovatieve praktijken of aan kennisontwikkeling.

Hoe gaan we dit doen:

LEADER stimuleert de verbinding met maatschappelijke ontwikkelingen. Dit LEADER-programma stimuleert bewustwording bij burgers en ondernemers en kennisoverdracht op het gebied van Circulaire Economie, Biobased Economy en Duurzame energie.

Daarnaast kan LEADER een belangrijke bijdrage leveren in het zichtbaar maken van de resultaten van deze projecten en initiatieven: Profileren = laten zien wie je bent en waar je voor staat. Dit zou als een gebiedsbreed samenwerkingsproject kunnen worden aangepakt, waarbij de U-theory wordt ingezet.

Deze doelstelling draagt bij aan de horizontale thema’s “Innovatie, milieu, matiging van en aanpassing aan klimaatverandering” uit het Nederlandse Plattelandsontwikkelingsprogramma (POP3). Tevens sluiten deze doelstelling aan bij de doelstellingen van het programma DuurzaamDoor. Daar waar mogelijk worden daar koppelingen mee gemaakt.

3.1.2 Algemene doelen, integraliteit en vernieuwing

Met deze Lokale Ontwikkelingsstrategie wordt bewerkstelligd dat de (handels)balans tussen stad en platteland meer in evenwicht komt, de sociaal-economische vitaliteit van het platteland wordt versterkt.

LEADER is meer dan een subsidieprogramma: LEADER is een werkwijze, die gekenmerkt wordt door

- bottom-up initiatieven die vanuit het gebied zelf komen
- innovatieve en experimentele projecten
- multisectorale aanpak
- integrale benadering.

De doelen worden gerealiseerd door middel van de voor LEADER typische bottom-up werkwijze: we willen projecten uitlokken en ondersteunen die regionale processen op gang helpen, die het voor bewoners en ondernemers gemakkelijk en aantrekkelijk maken elkaar te vinden. De LEADER Werkwijze bevordert samenwerking tussen de verschillende partijen en verbindt partijen en initiatieven aan elkaar.

Mate van integraliteit en vernieuwing ten opzichte van voorgaande LEADER - programma’s:

Alle initiatieven worden vanuit meerdere invalshoeken en multisectoraal benaderd. Door cross-overs te maken met andere beleidsterreinen en onderwerpen (en op het eerste gezicht niet logische verbindingen tussen partijen te leggen) ontstaat experimenteerruimte en kunnen verrassende en innovatieve ideeën opbloeien.

- Hoger ambitieniveau ingegeven vanuit het gebied zelf (bottom-up) waarbij de nadruk meer op regionale initiatieven en samenwerkingsprocessen ligt in plaats van op lokale projecten.
- Professionelere en efficiëntere organisatie van de Uitvoering door o.a. PG als zelfstandige juridische entiteit, met een kleine, slagvaardige PG, die een groter gebied vertegenwoordigt.
- De leden van de Plaatselijke Groep zullen meer dan in vorige periodes proactief projecten opzoeken, mee ontwikkelen en verbinden met wat er al is. De PG heeft een belangrijke rol in het stimuleren van nieuwe coalities. Kenmerk van deze nieuwe coalities is dat partners elkaar opzoeken vanwege hun **gedeelde waarden** naast hun onderscheiden of gemeenschappelijke belangen.
- .
- Naast het steunen van investeringsprojecten wordt binnen dit LEADER programma nadrukkelijk ook het **proces** om te komen tot deze vernieuwende projecten actief ondersteund.
- Dit programma draagt bij aan een noodzakelijke cultuuromslag in het gebied van “naar binnengericht” naar “omgevingsgericht”
- Dit programma beoogt de versnippering tegen te gaan door co-creatie een belangrijke plaats te geven
- Nieuwe doelgroepen. Naast de bekende LEADER-doelgroepen (agrariërs, groen georiënteerde organisaties, streekproducten) gaan we ons nog meer richten op MKB in het buitengebied (vooral diversiteit en samenwerking en innovatiekracht benutten), initiatiefnemers uit (grote) steden en (voor ons) nieuwe (stedelijke) netwerken en organisaties zoals Metropoolregio Den Haag Rotterdam.
-
- Inzet nieuwe media om mensen te betrekken en betrokken te houden bij de ontwikkelingsstrategie. Ook worden de verbeterpunten meegenomen, die uit het evaluatieonderzoek van Ecorys naar voren gekomen zijn.

Inspirerend voorbeeld van een project dat op verschillende manieren binnen LEADER past en waarbij sprake is van cross-over effecten:

Cranberry teelt op veengrond (**productontwikkeling**)

Dit experiment (**innovatie**) is geïnitieerd door agrarische ondernemers uit het gebied (**bottom-up**) en speelt in op de trend behoefte aan gezonde voeding en populariteit van superfood (**maatschappelijke ontwikkeling**= kans benutten) en biedt een mogelijkheid om door nieuwe manier van grondgebruik de bodemdaling (=bedreiging) tegen te gaan.

Voor de afzet van dit nieuwe streekproduct wordt een nieuwe markt gevonden in de nabije stad (**marktontwikkeling**) en voor de distributie wordt een **korte keten** gerealiseerd.

3.1.3 Context

LEADER is onderdeel van het Europese Gemeenschappelijke Landbouw Beleid (GLB). Elke lidstaat heeft een nationaal plan (zgn. Partnerschapsovereenkomst) opgesteld voor het plattelandsbeleid. Op basis hiervan maken de lidstaten een nationaal en regionaal plattelandsontwikkelingsprogramma. Nederland heeft het Plattelandsontwikkelingsprogramma (POP) opgesteld en vervolgens hebben de gezamenlijke regionale partijen in de AV, KW en GW de Lokale Ontwikkelingsstrategie LEADER “Polders met Waarden” opgesteld.

Deze Lokale Ontwikkelingsstrategie vormt het kader voor de uitvoering van het LEADER-programma 2014-2020 in het gebied “Polders met Waarden” en levert een belangrijke bijdrage aan het stimuleren van plaatselijke ontwikkeling van ons plattelandsgebied. Thema’s die aan bod komen zijn “verstedelijking, innovatie, samenwerking door netwerken”. Ook is het terugbrengen van kosten een belangrijk aspect. In de Nederlandse Partnerschapsovereenkomst is een aantal thematische doelstellingen benoemd en LEADER draagt bij aan thematische doelstelling nr. 9: “bevorderen van sociale inclusie en bestrijding van armoede.

De ontwikkelingsstrategie richt zich op het te gelde maken van de potentie die het platteland heeft om te voldoen aan vragen uit de stad die de kwaliteiten van het gebied versterken. De strategie draagt daarmee bij aan de economische ontwikkeling van het plattelandsgebied, aan het creëren van werkgelegenheid maar ook aan doelstellingen op het gebied van milieu en klimaatverandering aangezien dat vragen zijn waar het platteland aan kan bijdragen. Het verstevigen van de stad-landrelaties draagt ook bij aan sociale inclusie en aan de bestrijding van armoede, niet alleen doordat werkgelegenheid wordt gecreëerd en voorzieningen behouden blijven maar ook doordat burgers, ondernemers en organisaties meer worden betrokken bij het zorgen voor hun omgeving.

Thematische doelstelling andere fondsen

De ontwikkelingsstrategie draagt bij aan de doelen van andere Europese fondsen en ook aan beleid en programma's van provincie en Rijk en regionale overheden. Voor de cofinanciering van de ontwikkelingsstrategie wordt dan ook een grondslag gevonden in:

- De Beleidsvisie Groen / Uitvoeringsprogramma Groen 2014 e.v.
De raakvlakken met LEADER hierin: Versterken van de relatie stad-platteland, bevorderen groenbeleving van het platteland, een sterke plattelandseconomie en vitale landbouw
- het Stimuleringskader Innovatie Grondgebonden Landbouw
De raakvlakken met LEADER hierin: innovatie van de agro-sector, waarbij LEADER een versterkend effect kan hebben op de innovaties die vanuit het Stimuleringskader Grondgebonden Landbouw tot stand komen.
- Programma DoorzaamDoor
Binnen Zuid-Holland wordt DuurzaamDoor met name ingezet op het verbinden van initiatieven die er zijn op het gebied van NME. Dit sluit aan bij de ambitie van deze LOS om versnippering tegen te gaan door (bestaande) initiatieven met elkaar te verbinden.
- Gebiedsovereenkomsten Veenweide Krimpenerwaard en Veenweide Gouwe Wiericke
Raakvlakken met de LOS: landbouwprogramma 2016-2020 waarin, naast versterking van landbouw, vooral ingezet wordt toekomst gerichte innovaties, boeren in natuur en zoeken nieuwe van mogelijkheden voor agrarische bedrijfsvoering.
- Visie 2030 Alblasserwaard-Vijfheerenlanden
Raakvlak met de LOS: innoveren en verduurzamen van de agrarische sector in het gebied in relatie tot de maatschappelijke context.

3.2 Resultaten en effecten

Als beoogde output-doelstellingen, welke stuurbaar zijn door de PG, worden voor de periode 2014-2020 gedefinieerd:

- Minimaal 18 "gidsprojecten die een inspirerend voorbeeld zijn voor de gebiedsbevolking
- Minimaal 1 nieuw kennisnetwerk bestaande uit stedelijke en plattelandspartijen, waaruit minimaal 1 innovatief project voortkomt
- Minimaal 1(inter)nationaal samenwerkingsproject
- Website / portal
- Eindpublicatie waarin het LEADER proces beschreven wordt, gereflecteerd wordt op het proces, lessons learned worden geformuleerd en aanbevelingen worden gedaan voor de toekomst.
- Multiplier-effect van 3 à 4 op de EU-middelen

Outcome-doelstellingen, betreffen de maatschappelijke effecten die PG wil bereiken. De projecten die door de PG geselecteerd worden, zullen moeten bijdragen aan deze doelstellingen:

- De relatie tussen stad en land duurzaam is verstevigd, met als gevolg dat men spreekt van een integrale regio (in plaats van de tegenstelling stad-land te maken)
- Door nieuwe werkvormen zijn dynamische samenwerkingsverbanden gevormd die goed in kunnen spelen op vragen vanuit de samenleving en daar oplossingen voor kunnen bedenken.
- Er is een kanteling in gang gezet in de gebiedsmentaliteit naar meer samenwerkingsgericht en meer gericht op "leren van de toekomst". Samenwerking is meer vanzelfsprekend geworden en partijen weten elkaar beter te vinden.
 - Het gebied profileert zich meer met "groene economie in het Groene Hart". Burgers, ondernemers en organisaties dragen gezamenlijk de resultaten op het gebied van Biobased Economy, Circulaire Economy en Duurzame Energie actief uit en geven het gebied daarmee een "groene uitstraling"

- Authentieke ontwikkeling van bedrijvigheid in het gebied houdt het gebied aantrekkelijk voor bewoners en bezoekers
- Hoogwaardige innovaties en nieuwe samenwerkingsvormen tussen stedelijke en landelijke gebied zorgen voor nieuwe werkgelegenheid, waardoor ook werkgelegenheid voor hoger opgeleiden (HBO /WO) toeneemt.

Samengevat in afbeelding 3.1

In 2021 hebben we met deze Lokale Ontwikkeling Strategie de volgende resultaten bereikt:

Tabel 3.1		
Thema's en doelstellingen die alle bijdragen aan het Hoofd-thema : versterking van de relatie stad-platteland en bijdragen aan de thematische doelstelling (nr. 9) "bevorderen van sociale inclusie en bestrijding van armoede", uit de Nederlandse Partnerschapsovereenkomst.		
Thema	Doelstelling	Output indicatoren
LOS-Breed	versterken van de stad-land relaties die een bijdrage leveren aan de economische ontwikkeling van het platteland.	Minimaal 18 initiatieven, zoals onderstaand onderverdeeld over de beide subthema's, waarbinnen de LOS-brede doelstellingen eveneens gerealiseerd worden
Subthema 1: Ontwikkelen van nieuw vraag gestuurd aanbod van producten, diensten, concepten en distributieketens.	<ul style="list-style-type: none"> · Nieuwe innovatieve (streek)producten/ diensten/ concepten afgestemd op vraag vanuit stad · Nieuwe vermarkting/ distributiekkanalen van platteland naar stad vv · Versterken economische slagkracht 	<p>Initiatieven gericht op nieuw ontwikkelde producten/diensten/concepten</p> <p>Experimenteel project op gebied van integrale oplossingen voor knelpunten als bodemdaling, bodemgebruik en/of opstallen</p> <p>Initiatieven om nieuwe distributieketen tot stand te brengen</p> <p>Experimenteel initiatief mbt nieuwe verdienmodellen in de agrarische sector</p>
Subthema 2: Circulaire Economie, Biobased Economy, duurzame energie	<p>Stimuleren omslag van "Fossil Based" naar "Biobased" Economy</p> <p>Stimuleren omslag van lineaire naar circulaire economie</p> <p>Stimuleren van opwekken en gebruik van duurzame energie</p> <p>Gebied profileert zich meer met "groene economie in het Groene Hart"</p>	<p>Experimentele initiatieven op gebied van duurzame energie, circulaire economie met een maatschappelijke spin-off</p> <p>initiatief om te komen tot een gezamenlijke gebiedsprofilering</p>
Samenwerking	<ul style="list-style-type: none"> · Bevorderen (inter)nationale samenwerking · Terugdringen versnippering in het gebied · Bevorderen van kennisuitwisseling tussen (inter)nationale LEADER-groepen 	<p>(Inter)nationaal samenwerkingsproject/uitwisselingsproject</p> <p>Nieuwe innovatieve allianties / coalities</p>
LOS-breed	<ul style="list-style-type: none"> · Efficiënt en effectief besteden middelen · Informatievoorziening (Communicatie & PR) 	<ul style="list-style-type: none"> · Multiplier effect van 3 à 4 op de EU-middelen · Website · Eindpublicatie

4 Activiteitenplan

Het activiteitenplan beschrijft met name wat de LEADER Plaatselijke Groep gaat doen om de doelen te behalen. In hoofdstuk 5 wordt beschreven hoe dit zal worden georganiseerd.

4.1 Uitvoering van projecten en samenwerking

Onderstaand overzicht geeft weer welke activiteiten en middelen zullen worden ingezet om de doelstellingen van de LOS te kunnen behalen.

Activiteit	Doelstelling	Middelen
Uitvoering Projecten:	Bottom-up projecten die een bijdrage leveren aan de economische ontwikkeling van het platteland. (draagt daarmee bij aan alle onder subthema 1 en subthema 2 beschreven doelstellingen in de LOS)	<ul style="list-style-type: none"> • Digitale portal tbv projectaanvragen • Thematische bijeenkomsten • Netwerk-bijeenkomsten • Eén op één gesprekken • Facilitering aanvragen • Ondersteuning netwerken
Samenwerking :	<ul style="list-style-type: none"> • Bevorderen (inter)nationale samenwerking • Terugdringen versnippering in het gebied • Bevorderen van kennisuitwisseling tussen (inter)nationale LEADER-groepen 	<ul style="list-style-type: none"> • verkennen mogelijkheden • organiseren excursies/bijeenkomsten • ontsluiten informatie • Leggen van contacten • Website • Social media
Deskundigheidsbevordering:	Bevorderen van kwalitatief goede bottom-up projecten (draagt daarmee bij aan alle doelstellingen in de LOS)	<ul style="list-style-type: none"> • Website • Social media • Informatie-folder/Toolkit • Bijeenkomsten • Trainingen • Evaluatie-sessies • Uitwisseling/studiereis
Communicatie:	Bekendmaken van het programma en de mogelijkheden, informeren over de bottom-up projecten, resultaten, voortgang en uitvoering van de LOS (draagt daarmee bij aan alle doelstellingen in de LOS)	<ul style="list-style-type: none"> • Website • Social media • Informatie-folder • Nieuwsbrieven (electronisch) • Persberichten • Communicatieplan • Informatieverstrekking via pers, contacten en eigen media • Informatiebijeenkomsten • Aanwezigheid op relevante events derden •
Bestuur en Organisatie: <ul style="list-style-type: none"> • Inrichten organisatie • Administratie 	Bottom-up uitvoering van de LOS (draagt daarmee bij aan alle doelstellingen in de LOS)	<ul style="list-style-type: none"> • Oprichting stichting • vergaderlocaties • Website + Loket • Social Media • Persberichten • Secretariaat

Toelichting op de benoemde activiteiten:

Uitvoering van projecten:

Kenmerk van LEADER is de bottom-up benadering. Het behalen van de beschreven doelstellingen zal dan ook gerealiseerd worden via de uitvoering van de concrete projecten, die vanuit het gebied worden geïnitieerd. De activiteiten van de PG zijn erop gericht om initiatieven in het gebied te ontlocken en projecteigenaren te faciliteren in het gedurende het gehele proces.

- Inspireren en Samenbrengen: organiseren van bijeenkomsten, plattelandscafé 's, informatievoorziening (zowel digitaal als fysiek). De PG nodigt alle mensen en organisaties met ambities en concrete ideeën actief uit om samen ideeën te bedenken en te ontwikkelen tot integrale projecten die binnen LEADER of een van de andere programma's passen. Om dit te kunnen doen zal de PG, samen met het Expertteam gelegenheden organiseren zodat mensen en ideeën met elkaar in contact gebracht kunnen worden.
- Ondersteunen, motiveren en begeleiden van initiatiefnemers bij de ontwikkeling van projecten
- Inrichten loket (digitale portal) waar initiatiefnemers zich kunnen aanmelden met ideeën en projecten
- Beoordelen van projecten en subsidieverzoeken en hierover een advies uitbrengen aan GS van Zuid-Holland. Hiervoor zijn transparante procedures en criteria opgesteld (zie Deel II).
- De PG organiseert de monitoring en evaluatie van projecten die in uitvoering zijn, zodat de resultaten en effecten van projecten goed gevolgd kunnen worden. Op basis hiervan evalueert de PG de voortgang van de uitvoering van de LOS.

Samenwerking

Samenwerking is eveneens een belangrijk kenmerk van LEADER. Deze LOS is via een gebiedsproces bottom-up tot stand gekomen. Hiermee zijn belangrijke stappen gezet in het proces van verbinden van verschillende actoren en faciliteren van samenwerking. De PG zal bij de uitvoering van de LOS samenwerking stimuleren op verschillende niveaus:

- **Regionaal:**
partijen in het gebied stimuleren tot samenwerking. Hierbij is ook het tegengaan van de versnippering (=opheffen van een zwakte, zie SWOT) een belangrijk aspect. De PG zal projecteigenaren stimuleren en helpen om samenwerking met andere partijen te zoeken bij de realisatie van hun projecten. De PG en het Expert Team hebben hierin een verbindende rol. Het kan hierbij gaan om het verbinden van organisaties en mensen, zodat processen meer gezamenlijk benaderd worden. Daarnaast kan het ook gaan om het koppelen van initiatieven en projecten, waardoor bredere en integrale projecten ontstaan met een grotere impact.
- **Provinciaal/nationaal:**
Het ligt voor de hand om samenwerking te zoeken met andere (LEADER)-gebieden waar ook de versterking van de stad-land relaties centraal staat. Dit geldt in ieder geval voor de buur-gebieden in het Groene Hart. Alhoewel er accentverschillen zijn ten aanzien van de inhoudelijke uitwerking van dit thema, bieden deze voldoende aanknopingspunten voor samenwerking. Het gaat dan in eerste instantie om ervaringen te delen en met elkaar in kaart te brengen hoe op een effectieve manier vruchtbare stad-land relaties en stakeholder-netwerken duurzaam tot stand gebracht kunnen worden. De vragen die we daarbij stellen zijn onder meer: Hoe pak je dit aan? Met welke partijen? Wat zijn kritische succes- en faalfactoren? Wat werkt wel en wat niet? Wat is de meerwaarde?
- **Internationaal:**
De PG heeft de ambitie om ook internationaal samenwerking te zoeken. Internationale samenwerking en kennisuitwisseling verruimt kaders en inspireert. Binnen Europa zijn meerdere regio's met vergelijkbare thematiek. De PG zal in eerste instantie het initiatief nemen om een verkenning uit te voeren naar mogelijkheden tot samenwerking. Hierbij zal het Nationale Netwerk Platteland en het Europese Netwerk (ENRD) worden benaderd. Daarnaast zal de PG ook organisaties en partijen uit het gebied motiveren om initiatieven te nemen tot het ontwikkelen van internationale samenwerkingsprojecten rondom de genoemde subthema's.

Deskundigheidsbevordering

Om te komen tot kwalitatief goede bottom-up projecten is het van belang de deskundigheid van **aanvragers** indien nodig, te bevorderen. In de operationele jaarplannen beschrijft de PG ieder jaar de activiteiten die ondernomen zullen worden en aan het einde van het jaar vindt een evaluatie van de effectiviteit plaats. Activiteiten die, afhankelijk van de behoefte van de aanvragers, zullen worden ingezet zijn:

- Instructiefilmpje of animatie op de website
- Bijeenkomsten voor (potentiële) aanvragers, met workshops over het schrijven van projectplan/businessplan en eventueel ook trainingen organiseren op het gebied van bijvoorbeeld ambassadeurschap, sociale media, nieuwe verdienmodellen etc.
- Individuele begeleiding van aanvragers bij het proces door de coördinator
- Inzet van deskundigen uit het Expertteam bij de inhoudelijke ondersteuning van aanvragers bij het ontwikkelen van projecten.
- Excursies en studiebezoeken

Doordat de PG een professionelere en meer actieve rol krijgt en daarbij meer verantwoordelijkheden krijgt, is ook deskundigheidsbevordering van de PG-leden een belangrijk aspect. In de operationele jaarplannen wordt de capaciteitsopbouw van de PG-leden opgenomen. Te denken valt aan activiteiten als:

- Kickoff met een introductie LEADER door deskundige(n)
- Werksessies/training rondom specifieke onderwerpen
- Studiebezoeken naar andere projecten, organisaties
- Deelname aan conferenties, bijeenkomsten, symposia etc.
- Ondersteuning vanuit Nationaal Netwerk Platteland
- Evaluatiesessies

Communicatie

De communicatie is enerzijds gericht op het bekendmaken aan alle stakeholders en inwoners in het gebied wat het LEADER-programma is en welke mogelijkheden LEADER biedt. De PG maakt het LEADER-programma breed bekend, zodat iedereen in het gebied in de gelegenheid wordt gesteld initiatieven te ontwikkelen.

Anderzijds zal de communicatie gericht zijn op de informatievoorziening over de uitvoering en resultaten van de projecten en de voortgang van de uitvoering van het LEADER-programma. De lokale bevolking wordt geïnformeerd en in de gelegenheid gesteld te reageren op of aan te haken aan de initiatieven. Daarnaast worden de LEADER-projecten op deze manier tot inspirerende voorbeelden voor organisaties en inwoners in het gebied.

Om stakeholders op de hoogte te brengen en te houden wordt een actief communicatiebeleid gevoerd. In de jaarlijks op te stellen operationele plannen is "Communicatie" als specifiek onderwerp opgenomen. Jaarlijks worden communicatieactiviteiten- en producten vastgesteld door de PG.

Transparantie is uitgangspunt. Alle (jaar)plannen, activiteiten, procedures, criteria, besluiten, rapportages en andere relevante informatie wordt via de website gepubliceerd. Via periodieke rapportages zal regelmatig een transparante verantwoording van tijd, middelen en resultaten aan alle stakeholders worden afgelegd.

Samen met lokale media wordt een communicatiestrategie opgesteld waarbij enerzijds de informatievoorziening over de ontwikkelingsstrategie en de mogelijkheden van LEADER onder de aandacht wordt gebracht en anderzijds de projecten en goede voorbeelden in het nieuws worden gebracht gedurende de programmaperiode. Internet en sociale media zullen daar een belangrijke rol in spelen.

Communicatiemiddelen die in ieder geval ingezet zullen worden:

- Startbijeenkomst met uitleg over LEADER en de mogelijkheden
- Website
- Media (Lokaal, regionaal, provinciaal)
- Sociale media
- Formele rapportages en verslagen
- (Digitale) Nieuwsbrieven
- Netwerkbijeenkomsten/gebiedscafé 's etc.

Bestuur en organisatie

De PG is een zelfstandige organisatie die verantwoordelijk is voor de uitvoering van de LOS. De PG vormt een afspiegeling van het gebied. Om bestuurskracht en slagvaardigheid te borgen is gekozen voor een relatief kleine PG. De PG wordt ondersteund door een coördinator. Naast de PG zal een Expert Team gevormd worden. Dit Expert Team (ET) is, net als de PG, samengesteld uit inwoners en ondernemers uit het gebied. Het ET kan de Plaatselijke Groep inhoudelijk adviseren over de projecten en is hierbij een “sparring partner” voor de Plaatselijke Groep. De uitgebreide beschrijvingen van zowel PG als Expert Team zijn in hoofdstuk 5 gegeven.

De PG zal functioneren als zelfstandige stichting. Daarom zal bij aanvang van het programma eerst de organisatie worden ingericht. Vervolgens zal de PG het secretariaat inrichten en het “loket” waar aanvragers zich kunnen aanmelden en de administratie voor de uitvoering van het programma inrichten. De activiteiten die hiermee gemoeid zijn:

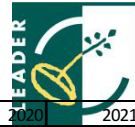
- Oprichting van de stichting (opstellen statuten, notariële akte, inschrijving KvK, openen bankrekening, sluiten verzekering etc.)
- Aanvragen uitvoeringsbudget
- Aanbesteden coördinatorschap
- Opzetten secretariaat en loket/digitale portal voor aanvragers
- Opstellen jaarplannen
- Opstellen vergaderschema's
- Inrichten administratie

In de administratie worden, conform de eisen uit de POP3 verordening, opgenomen:

- Besluiten en afspraken van de PG.
- Dossiers van toegekende steun aan projecten.
- Activiteiten geïnitieerd door de PG en het Expert Team
- Communicatie uitingen
- Verplichtingen en verantwoording aan financiers.
- Netwerk en adressenbestand.
- Financiën

4.2 Globale planning

De globale planning van de activiteiten is in onderstaande tabel weergegeven. De gedetailleerde uitwerking van deze planning vindt jaarlijks plaats bij het opstellen van de operationele jaarplannen.

Activiteit		2015	2016				2017	2018	2019	2020	2021
			Q1	Q2	Q3	Q4					
Uitvoering projecten											
Samenwerking	verkennen en voorbereiden										
	uitvoering projecten										
Deskundigheidsbevordering	Instructiefilmpje										
Aanvragers	Bijeenkomsten										
	Individuele begeleiding										
	Excursies/studiebezoek										
PG-leden	Kickoff PG										
	werksessies/training										
	Excursies/studiebezoek										
	conferenties etc.										
	Ondersteuning NNP										
	Evaluatiesessies										
Communicatie	Startbijeenkomst										
	Website										
	(social) Media										
	Rapportages/verslagen										
	Nieuwsbrieven										
	Netwerkbijeenkomsten										
	Eindpublicatie										
	Slotbijeenkomst										
Beheer en organisatie	Oprichten stichting										
	Aanbesteding coördinator										
	Aanvraag budget										
	Uitvoeren LOS										
	Inrichten secretariaat										
	voeren secretariaat										
	Inrichten Portal										
	Administratie										

5 Organisatie

5.1 Positie, taken en bevoegdheden PG

Deze Lokale Ontwikkelingsstrategie vormt het strategisch kader waarbinnen de komende jaren projecten worden uitgevoerd. Dit document is opgesteld voor en door de burgers en organisaties in het gebied. Uit het verleden is gebleken dat een aanpak van onderaf, waarbij mensen en organisaties uit de streek zelf projecten indienen én het beoordelingsproces eveneens in de streek plaatsvindt, zeer succesvol is. Voor de uitvoering van Leader binnen het Plattelandsontwikkelingsprogramma is voorschreven dat er een Plaatselijke Groep vanuit het gebied moet worden samengesteld, die verantwoordelijk is voor het opstellen en uitvoeren van de Lokale Ontwikkelingsstrategie en voor het beoordelen van subsidieaanvragen binnen dit kader, uitmondend in een advies aan Provincie Zuid-Holland.

Een van de eisen die gesteld is aan de LEADER-gebieden is een professionaliseringsslag te maken. In het gebied Polders met Waarden komt dit o.a. tot uitdrukking in de veranderde rol van de PG ten opzichte van voorgaande jaren.

Positie

Deze professionaliseringsslag betekent ook een andere positie van de PG en een andere houding van de PG-leden. De PG krijgt een meer centrale positie in de uitwerking van de lokale ontwikkelingsstrategie en heeft hierin meer verantwoordelijkheid dan voorheen. De PG functioneert als een autonome organisatie. Om slagvaardig te kunnen zijn is gekozen voor PG van beperkte omvang.

Taken

Anders dan voorheen zal de rol van de PG pro-actiever worden ingevuld en uitgebreid met een aantal taken. In de voorgaande periode had de PG een meer afwachtende houding t.a.v. projecten die werden ingediend. Daar waar in de voorgaande LEADER-programma's de PG vrij reactief handelde bij het beoordelen van projecten en advies over deze projecten uitbracht aan de provincie, zal in de komende periode meer nadruk liggen op het aanjagen van projecten en activiteiten. De PG zal zelf actief burgers, ondernemers en organisaties benaderen om potentiële projectinitiatiefnemers te vinden en hen te informeren, inspireren, enthousiasmeren en activeren. Ook speelt de PG een meer proactieve rol in het verbinden van kleinschalige lokale bottom-up initiatieven aan projecten. Daarnaast zal de PG een actievere rol spelen bij het verbinden van projecten en programma's en het bevorderen van onderlinge kennisuitwisseling. Taken van de PG zullen de komende periode bestaan uit:

Stimuleren en begeleiden

- Inspireren en stimuleren van burgers, ondernemers en organisaties in het gebied om projecten te ontwikkelen;
- Ruimte creëren voor en faciliteren van vernieuwers die durven pionieren;
- Verbinden van projecten/ideeën en personen/organisaties om zo tot sterke integrale projecten te komen;
- Initiëren van samenwerkingsprojecten met andere (inter)nationale LEADER-gebieden.
- Netwerkbevordering, kennisuitwisseling.

Verantwoording

- Communicatie over voortgang, ideeën en bijeenkomsten;
- Monitoring van voortgang, resultaten en effecten;
- Evaluatie en eventuele bijstelling van strategie;
- Monitoring financieel beheer;
- Rapportage aan Provincie (EU) en stakeholders.

Verantwoordelijkheden

- Administratie en verantwoording van werkbudget
- Uitvoering van de LOS
- Administratie en financieel beheer LEADER programma

Bevoegdheden

- Werkbudget/proceskosten PG aanvragen

- Zelfstandig beslissen welke projecten wel of geen positief advies m.b.t. financiële steun zal worden afgegeven aan Provincie Zuid-Holland. Het advies van de PG is zwaarwegend en hier zal zonder grondige argumenten niet van worden afgeweken.
- Samenwerkingsverbanden aangaan met andere PG's/organisaties in het kader van LEADER, voor zover dit in het POP3 programma is toegestaan.

De PG wordt bij de uitvoering van haar taak bijgestaan door een Expert Team. Dit Expert Team (ET) is, net als de PG, samengesteld uit burgers en/of ondernemers uit het gebied. De uitgebreide profielbeschrijving is in paragraaf 5.2 gegeven. De Plaatselijke Groep kan gebruik maken van de kennis en expertise van het Expert Team. De expertise van de leden van het ET bestaat enerzijds uit vakinhoudelijke kennis van BioBased Economy, Circulaire Economie en Duurzame Energie en anderzijds uit een grondige gebiedskennis (natuur, cultuur, historie, netwerken, gebiedsdynamiek etc.). Het ET is niet bevoegd om te beslissen over welke projecten uiteindelijk door de PG worden geselecteerd, maar geeft (technisch) inhoudelijk advies over de projecten. Het ET heeft geen juridische status, maar fungeert als streeknetwerk, dat de PG ondersteunt en tevens als ambassadeurs van LEADER optreedt.

Relaties met andere partijen

Provincie

Aangezien de provincie vanuit de EU en het Rijk is gemachtigd om LEADER uit te voeren, zal er doorlopend nauwe samenwerking en afstemming met de provincie plaatsvinden. Op basis van deze strategie dient de PG jaarlijks haar operationele plan voor het daaropvolgende jaar in bij GS. Mede op basis hiervan stelt de Provincie het Openstellingsbesluit op. De koppeling met andere provinciale programma's en doelstellingen wordt op projectniveau gemaakt. Daarnaast adviseert de PG de provincie over de ingediende projecten, informeert de PG proactief en rapporteert de PG over de voortgang en resultaten van de lopende projecten en het uitvoeringsprogramma.

Provincie Zuid-Holland heeft besloten om alleen de diensten van RVO als Betaalorgaan af te nemen bij RVO. Dit betekent dat de Provincie Zuid-Holland toetst of een aanvraag aan alle verplichte (EU)criteria voldoet. Op basis van een dergelijke "instaptoets (ja/nee criteria)" moeten projecten worden uitgesloten die niet subsidiabel zijn omdat bepaalde activiteiten, of kosten buiten bepaalde criteria vallen. In de Provinciale POP3 verordening staan een aantal algemene criteria die voor alle POP3 projecten hetzelfde zijn (zie bijlage 1 en specifiek voor de LEADER maatregel, bijlage 2).

RVO

RVO fungeert in Zuid-Holland als Betaalautoriteit voor de LEADER. Net als in vorige periodes wordt intensief en pro-actief samengewerkt met het betaalorgaan om de processen en procedures zo snel en soepel mogelijk te kunnen laten verlopen. Hierin ligt met name een grote rol voor de coördinator. Meer dan in de voorgaande jaren, draagt de PG verantwoordelijkheid voor monitoring van voortgang van de projecten.

Overige partners

Door het netwerkend werken zal de PG ook in gelegenheidscoalities participeren en samenwerking zoeken met andere partnerschappen. Dit kan bijvoorbeeld door het aanreiken/doorverwijzen van projectideeën die aansluiten bij andere programma's en gebiedsdeals. Daarnaast zijn PG leden en leden van het Expert team in staat via hun uitgebreide netwerken andere programma's en regelingen te koppelen aan de bottom-up initiatieven die via LEADER ontstaan en vice versa. De interactie die op deze wijze ontstaat resulteert in een sterke gebiedsgerichte aanpak, waarbij de energie van bottom-up initiatieven wordt benut en synergie geoptimaliseerd.

5.2 Profiel en samenstelling PG

Het profiel van de PG en haar leden is gebaseerd op professionaliteit, capaciteit, deskundigheid en ook de netwerken die nodig zijn om de gekozen ambitie en strategie goed uit te kunnen voeren. De PG-leden vullen elkaar aan en versterken elkaars competenties en vaardigheden.

Profiel PG

De Plaatselijke Groep (PG) is een evenwichtige en representatieve vertegenwoordiging van de relevante stakeholders in het gebied in relatie tot de in de strategie beschreven thema's en doelstellingen.

Voor een stabiele samenstelling is een goede spreiding van PG-leden vanuit het gebied geborgd. Daarnaast is gelet op een evenwichtige man/vrouw verdeling en zijn in de PG verschillende leeftijdsgroepen vertegenwoordigd zodat de PG een goede afspiegeling van de bevolking vormt.

De PG bestaat uit vertegenwoordigers van de publieke en private lokale sociaaleconomische belangen, waarbij noch de overheden, gedefinieerd conform de nationale regels, noch één belangengroep meer dan 49 % van de stemrechten voor de besluitvorming hebben.

De leden zijn geselecteerd op basis van competenties, deskundigheid, geslacht en achtergrond (publiek of privaat). PG leden zijn lid op persoonlijke titel en afkomstig uit de diverse relevante sectoren/thema's. Hierdoor hebben zij inhoudelijke kennis van zaken, beschikken zij over een groot netwerk en weten zij zich verzekerd van draagvlak.

De PGleden zijn ongebonden, maar wel betrokken bij het gebied. Ze hebben een lange adem, willen wel enkele jaren op reis met de projecten.

Profiel PG-leden

- Is woonachtig en/of werkzaam in het gebied danwel in aangrenzend stedelijk gebied
- Heeft een brede belangstelling voor plattelandontwikkeling
- Weet zich verzekerd van draagvlak
- Bezit relevante kennis en deskundigheid op minimaal één van de benoemde thema's
- heeft relevante kennis van het gebied Polders met Waarden
- Beschikt over een relevant netwerk binnen en/of buiten het gebied
- Is een verbinder, pro-actief, communicatief, attent in delen van informatie
- Heeft financieel inzicht
- Denkt vanuit algemeen belang, in meerwaarde voor het gehele gebied
- Is bereid naast reguliere vergaderingen in te zetten voor deelactiviteiten en afvaardigingen.
- Is eerlijk, open, integer, objectief

In Bijlage 3 is de beoogde PG weergegeven

Profiel Expert Team

Ook het Expert Team dient een evenwichtige en representatieve vertegenwoordiging te zijn van de relevante stakeholders in het gebied in relatie tot de in de strategie beschreven thema's en doelstellingen. Ook hier wordt gelet op een goede spreiding door het gebied. Daarnaast wordt gelet op een evenwichtige man/vrouw verdeling en zijn verschillende leeftijdsgroepen vertegenwoordigd zodat ook het Expertteam een goede afspiegeling van de bevolking vormt.

De leden worden geselecteerd op basis van competenties, deskundigheid, geslacht en achtergrond (publiek of privaat). ET leden zijn lid op persoonlijke titel en afkomstig uit de diverse relevante sectoren/thema's. Ook hier geldt dat er meer publieke dan private partijen vertegenwoordigd zijn.

Profiel Expert Team-leden

- Is woonachtig en/of werkzaam in het gebied danwel in aangrenzend stedelijk gebied
- Heeft een brede belangstelling voor plattelandontwikkeling
- Bezit relevante kennis en deskundigheid op minimaal één van de benoemde thema's
- heeft relevante kennis van het gebied Polders met Waarden
- Beschikt over een relevant netwerk binnen en/of buiten het gebied
- Is bereid zich te verdiepen in ingediende projecten
- Is op ad hoc basis te benaderen door de Plaatselijke Groep voor advies en achtergrondinformatie
- Denkt vanuit algemeen belang, in meerwaarde voor het gehele gebied
- Is eerlijk, open, integer, objectief

Het Expert Team is een dynamische netwerk, waarin een breed scala aan personen met uiteenlopende kennis en expertise is vertegenwoordigd. Eind 2015 vindt een informatiebijeenkomst plaats voor ieder die belangstelling heeft voor zitting in het Expert Team. Na afloop van deze bijeenkomst wordt het Expert Team benoemd.

Bij de werving van de PG-leden en het Expert team zijn de bestaande regionale netwerken en organisaties actief gevraagd om kandidaten voor te dragen/aan te bevelen. Daarnaast heeft een gebiedsbrede open werving plaatsgevonden:

- Oproep tijdens de gebiedsbijeenkomst op 10 december 2014
- Via de website www.poldersmetwaarden.nl (en voorheen www.westelijkeveenweiden.nl) een oproep geplaatst
- Via gemeentepagina's (zowel digitaal als in huis-aan-huis bladen).
- Via De Groene Flits (E-magazine van Stichting Groene Hart, 7500 abonnees)
- Social Media

5.3 Organisatie van de uitvoering

De PG en de organisatie eromheen is een platte, transparante organisatie met korte lijnen naar de mensen en organisaties in het gebied. De organisatie kan flexibel inspelen op de ontwikkelingen van de komende jaren en borgt continuïteit in kennis en ervaring. Daarnaast is het belangrijk dat de Plaatselijke Groep in haar functioneren als voorbeeld dient voor hoe we samenwerking in het gebied zouden willen realiseren. Een organisatievorm die samenhang en daadkracht borgt, vergt een juridische entiteit. Daarom is gekozen voor de PG als Stichting.

Gezien de zwaardere verantwoordelijkheid van de PG, verdient een formele organisatievorm de voorkeur. Het oprichten van een stichting zonder winstoogmerk is juridisch-fiscaal de meest pragmatische optie. Op deze wijze is er een duidelijk orgaan dat in het gebied verantwoordelijk is voor de uitvoering van de LOS. Binnen deze vorm is de stichting de rechtspersoon die aansprakelijk is voor het handelen van de PG. Risico's in geval van financiële claims en eventuele rechtszaken kunnen worden afgedekt door middel van het sluiten van een verzekering. In het "worst case" scenario blijft financiële schade beperkt tot het vermogen van de stichting, bestaande uit het voorschot van de uitvoeringskosten.

De uitvoering van de strategie ligt bij de PG, die samen met de lokale partners en het Expert Team zorg draagt voor de activiteiten. Het Stichtingsbestuur beschikt over een onafhankelijk secretaris/coördinator. Deze persoon is voor de begeleiding van de aanvragen, administratie rondom aanvragen, begeleiding van het proces, contacten met overheden en afronding van de Leader-administratie. Deze positie zal zodra bekend is of de LOS is goedgekeurd via een aanbestedingsproces worden vergund.

De PG-leden verdelen onderling taken, rekening houdend met de individuele krachten, netwerken en kwaliteiten van de PG-leden. De PG komt in ieder geval twee keer per jaar bij elkaar of zo vaak als zij nodig acht. Ze bespreekt ieders werkzaamheden en resultaten, beoordeelt projecten en adviseert over de uitvoering van deze projecten.

Inhoudelijk kunnen de PG-leden voor advies terecht bij de leden van het Expert team. Ook tijdens de uitvoering kunnen PG-leden de leden van het Expertteam betrekken bij inhoudelijke vraagstukken.

In het beheersreglement staat de werkwijze van de PG en het proces nader uitgewerkt.

Taakverdeling tussen Plaatselijke Groep, Expert Team en Coördinator:

Taken Plaatselijke Groep (verantwoordelijk voor besluitvorming uitvoering LOS):

- Beoordeelt subsidieaanvragen, uitmondend in een zwaarwegend advies aan Provincie Zuid-Holland, op basis van selectiecriteria en voorwaarden voor het indienen en beoordelen van projecten.
- Zorgt indien noodzakelijk voor bijsturing/ aanpassing van de LOS.
- Bewaakt de samenhang en samenwerking in het gebied.
- Stelt jaarlijks een jaarplan en jaarverslag op en rapporteert aan provincie en andere partners (financiers)
- Participeert in de landelijke en EU-Leadernetwerken.
- Zet samenwerking(sprojecten) op met andere LEADER gebieden
- Organiseert bijeenkomsten en communicatie uitingen over het LEADER, projecten en ervaringen (kennisuitwisseling).

Taken Expert Team (ET) (aanjagen en inhoudelijke kennis):

- Adviseert inhoudelijk over de projecten
- Faciliteert bij bijeenkomsten en communicatie uitingen, levert inhoudelijke kennis

- Makelaarsfunctie: het ET ondersteunt lokale initiatiefnemers in het vinden van relevante partijen om een projectvoorstel verder mee op te zetten en uit te voeren. Dit zijn in de eerste plaats andere partijen binnen de regio, maar ook partijen in de omringende stedelijke agglomeratie dan wel onderzoeksinstituten of overheden.

Taken LEADER-coördinator (procesmatige ondersteuner):

- Loketfunctie: de coördinator is het eerste aanspreekpunt namens de Plaatselijke Groep voor lokale initiatiefnemers om projectideeën en projectvoorstellen te bespreken en initiatiefnemers te ondersteunen bij de procesmatige en administratieve zaken rond de voorbereiding van aanvragen
- Procesbegeleiding en ondersteuning: van zowel Lokale Initiatiefnemers als de PG bij het op een correcte, zorgvuldige, maar ook zo snel mogelijk afwickelen van de procedure van de projectvoorstellen, bij het opstellen van het projectvoorstel en het invullen van de formulieren, bij het toetsen van de voorstellen door de PG tot het moment dat de beschikkingen door de Provincie zijn afgegeven.
- Zorgt voor (financieel) overzicht over LEADER programma en heeft afstemming hierover met PG en provincie
- Ondersteunt PG bij administratie en verantwoording van de proceskosten
- Zorgt (op basis van monitoringgegevens) voor overzicht omtrent voortgang uitvoering LOS
- Coördineert communicatie en PR.
- Bereidt vergaderingen van de PG voor en draagt zorg voor verslaglegging

6 Financiering

6.1 Begroting

Maatregel	Thema	Steunintensiteit	Max. publieke bijdrage	Minimale private bijdrage	Totaal	%
Submaatregel 1 - voorbereidingskosten voor het opstellen van de LOS *						
Submaatregel 2 – uitvoeringsbudget voor steun aan projecten	Verstevigen van de relatie stad-land, Circulaire Economie, Biobased Economy, duurzame energie	Private projecten 50% Publieke projecten 100%	€ 2.400.000	€ 2.133.333	€ 4.533.333**	85%
Submaatregel 3 - samenwerking	Verkennde activiteiten Uitvoering samenwerkingsprojecten	Max. 100% Max. 100%	€ 30.000 € 290.000	€ 0**	€ 320.000**	6%
Submaatregel 4 – Uitvoeringskosten Lokale Ontwikkelingsstrategie ***	Organisatie & Coördinatie	Max. 100%	€ 480.000	nvt	€ 480.000	9%
			€ 3.200.000 60%	€ 2.133.333 40%	€ 5.333.333 100%	100%

* Voorbereidingskosten zijn via een incidentele subsidie gefinancierd door provincie Zuid-Holland en maken derhalve geen deel uit van deze begroting.

** Dit zijn de minimale bedragen. Werkelijke bedragen kunnen afhankelijk van de hoogte van private investeringen hoger uitkomen op programma niveau.

*** Dit mag maximaal 25% van de totale publieke uitgaven voor de ontwikkelingsstrategie zijn. Hieronder vallen onder meer de vergoedingen voor PG-leden, communicatie, secretariaatskosten, kosten voor beheer, monitoring & evaluatie en opleiding & training

Deze LOS is gebaseerd op het basis scenario, wat inhoudt dat financiering op totaalniveau is als volgt opgebouwd:

- EU 30%
- Nationale publieke cofinanciering (provincie, gemeenten, waterschappen) 30%
- Private bijdragen projecten ten minste 40%

Vanuit Europa is € 1,6 mln. beschikbaar gesteld per LEADER gebied in provincie Zuid-Holland. Vanuit PZH is € 800.000,- beschikbaar gesteld per LEADER gebied, mits ook de regionale cofinanciering door gemeenten gezamenlijk minimaal € 800.000,- bedraagt. Dit betekent dat het totale subsidiebudget voor LEADER Polders met Waarden voor de periode 2014 – 2020 € 3.200.000,- bedraagt.

De verdeling publiek – private bijdrage dient op programma niveau 60% publiek – 40% privaats te zijn. Doordat een aantal maatregelen binnen deze LOS een steunintensiteit van 100% hebben, zal op projectniveau de private bijdrage hoger zijn dan 40%.

Maatregel	Publieke bijdrage			Privaat (minimaal)	Totaal	%
	EU	Provincie	Gemeenten			
Submaatregel 1 - voorbereidingskosten voor het opstellen van de LOS						

Lokale Ontwikkelingsstrategie LEADER Polders met Waarden .

Submaatregel 2 – uitvoeringsbudget voor steun aan projecten	€ 1.200.000	€ 480.000	€ 420.000	€ 2.133.333	€ 4.533.333**	85%
Submaatregel 3 - samenwerking	€ 160.000	€ 80.000	€ 80.000	€ 0	€ 320.000**	6%
Submaatregel 4 – Uitvoeringskosten Lokale Ontwikkelingsstrategie	EU € 240.000	€ 240.000	€ 0	nvt	€ 480.000	9%
Totale dekking 100%	€ 1.600.000 30%	€ 800.000 15%	€ 800.000 15%	€ 2.133.333 40%	€ 5.333.333 100%	100%

Zekerheid en risico's

De systematiek vanuit POP schrijft voor dat Europese financiering pas dan door de Europese Commissie wordt verstrekt indien er voor tenminste eenzelfde bedrag aan nationale cofinanciering beschikbaar is. Deze nationale cofinanciering bestaat uit publieke middelen van Rijk, provincie, gemeenten, Waterschappen en andere als overheid erkende instanties. De regionale overheden leggen hun intenties tot cofinanciering schriftelijk vast in een intentieverklaring.

Zowel de Europese bijdrage als de Provinciale bijdrage zijn in principe zeker en staan vast zodra de LOS door Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland is goedgekeurd. Dit staat beschreven in het Openstellingsbesluit LEADER, wat op 17 februari 2015 door Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland is gepubliceerd.

De gemeenten in het gebied Polders met Waarden hebben alle een intentieverklaring ondertekend, waarin zij hun steun aan het LEADER-programma uitspreken. Ook de Drechtsteden-gemeenten Alblasserdam, Papendrecht en Sliedrecht steunen deze LOS en hebben een intentieverklaring ondertekend (zie bijlage). De PG zal op regelmatige basis met de gemeenten in overleg gaan om de reserveringen voor het LEADER-programma op de gemeentelijke begroting te bespreken.

Zoals uit het dekkingsoverzicht blijkt dienen private projecten minimaal voor gemiddeld ca. 50% gefinancierd te worden met private middelen. Initiatiefnemers kunnen deze private bijdrage uit eigen financiële middelen financieren, kiezen voor crowdfunding, sponsoring etc. Ook is vanuit het gebied is de nadrukkelijke wens om eigen arbeid/vrijwilligersuren inzetbaar te maken als co-financiering. Dit is binnen POP3 mogelijk.

Publieke projecten kunnen binnen LEADER als volgt steun kunnen ontvangen:

- Maximaal steunpercentage 100%
- Maximaal bedrag LEADER steun € 500.000,-, waarbij 50% EU middelen en 50% nationale middelen
- Minimaal bedrag LEADER steun € 50.000,-, waarbij 50% EU middelen en 50% nationale middelen

Het is onmogelijk om op programmaniveau vooraf de private bijdragen financiële toezeggingen te krijgen. Op projectniveau wordt bij het beoordelen van het project meegewogen hoe hoog de private bijdrage is en met welke mate van zekerheid deze bijdrage wordt ingebracht. Voorwaarde voor toekenning van subsidie is dat de projecteigenaren een sluitende begroting met aantoonbare dekking aanleveren.

LEADER Polders met Waarden zal gebruikmaken van de voorschotregeling voor submaatregel 4 (artikel 42 van de verordening) en indien mogelijk ook voor de andere submaatregelen conform de EU-spielregels.

DEEL II Beheersreglement

PG Werkwijze en verantwoording:

- Voorafgaand aan de openstelling van een tender door GS, kondigt de PG de openstelling aan op haar eigen website.
- De PG vergadert minimaal twee keer per jaar om de ingediende projecten te beoordelen en de voortgang van lopende projecten te bespreken.
- Indien nodig roept de PG extra vergaderingen bijeen en communiceert hierover via de website.
- Presentie: Minimaal 90% van de PG aanwezig, waarbij altijd geldt dat een meerderheid van de vertegenwoordigers bestaat uit private partijen.
- Agenda wordt gevormd door vooraf bij alle PG-leden te inventariseren welke agendapunten naast vaste punten moeten worden opgenomen
- Besluitvorming over de projecten vindt plaats naar aanleiding van beoordelingskader en protocol
- De hoogte van de toegekende steun kan mede afhankelijk zijn van de score van de projecten
- Stemverhouding: geen enkele partij mag meer dan 49% van de stemmen vertegenwoordigen en de verhouding publiek < privaot is ten allen tijde geborgd.
- Voorkomen belangenverstremgeling: bij benoeming van PG-leden worden functies/nevenfuncties in kaart gebracht. Bij beoordeling projecten vóórafgaand aan stemronde vindt een check op mogelijke belangenverstremgeling plaats.
- Een PG-lid dat een direct of indirect belang heeft bij een aanvraag, dient bij de behandeling van deze aanvraag in de PG-vergadering, de vergadering (tijdelijk) te verlaten. Het PG-lid neemt op geen enkele wijze deel aan overleg, bespreking, oordeelsvorming en besluitvorming t.a.v. deze aanvraag. Dit wordt in de schriftelijke verslaglegging opgenomen.

Selectieproces:

- De selectieprocedure, een handleiding en het beoordelingskader worden op de website gepubliceerd.
- Jaarlijks wordt in december het operationele jaarplan voor het daaropvolgende jaar gepubliceerd, met daarin de aankondiging voor openstelling van tenders.
- Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland stellen het openstellingsbesluit vast op voordracht van de PG en publiceren dit.
- Openstelling van de tender wordt op website gepubliceerd
- Projecten worden via een portal op de website digitaal ingediend
- Het verslag van de vergadering inclusief de genomen besluiten worden uiterlijk twee weken na de vergadering gepubliceerd op website
- Twee keer per jaar wordt een tender opengesteld. In het openstellingsbesluit wordt gecommuniceerd welke maatregelen, thema's en doelstellingen binnen de tender worden beoogd, wat de hoogte van het budget is.
- Alle ingediende projecten worden door de PG beoordeeld en gerankt. Afhankelijk van de scores en beschikbare middelen worden de projecten op volgorde van hoogste score gehonoreerd.
- Bij de selectie van projecten kan de PG haar selectie voorleggen aan Expertteam voor second opinion.
- Regionale co-financiering moet toegezegd zijn op moment van indienen bij PG

Openstelling tender

1. De Plaatselijke Groep beschrijft in haar operationele jaarplan welke thema's en onderwerpen er in het betreffende jaar centraal staan. Tevens geeft de PG de omvang van het projectbudget aan, beschrijft het actieplan van de PG en geeft een doorkijk naar het daaropvolgende jaar. Dit Operationele Jaarplan dient de PG jaarlijks uiterlijk 15 december in bij GS en publiceert dit tevens op de eigen website.

2. Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland stellen op voordracht van de PG het openstellingsbesluit vast. In het openstellingsbesluit staan minimaal:

- subsidieplafond
- periode waarbinnen een aanvraag om subsidie moet zijn ontvangen.

3. In het openstellingsbesluit kunnen GS, mede gebaseerd op de Operationele Jaarplannen, nadere regels stellen met betrekking tot:

- de categorieën van activiteiten die voor subsidie in aanmerking komen;
- de thema's waarop een activiteit betrekking moet hebben;
- de categorieën van begunstigden;
- de kostensoorten die voor subsidie in aanmerking komen;
- het territoriaal begrenzen van de openstelling;
- de gegevens of bescheiden die bij de aanvraag om subsidie overlegd moeten worden;

4. In het openstellingsbesluit staan bovendien:

- de selectiecriteria;
- het punten aantal dat per selectie criterium behaald kan worden;
- de wegingsfactor per selectie criterium;
- het minimaal aantal punten dat een aanvraag op basis van de selectiecriteria moet behalen om voor subsidie in aanmerking te kunnen komen.

Selectiecriteria

Het doel van selectie is om op een open en transparante wijze de projecten te selecteren met de hoogste meerwaarde van de LEADER werkwijze voor het gebied.

Principe: aan een aantal harde randvoorwaarden moet minimaal worden voldaan en vervolgens hoe hoger de score hoe hoger de ranking. Projecten dienen voldoende impact & omvang hebben om aanzienlijke veranderingen in het gebied aan te kunnen jagen.

Instap criteria: alleen als deze vragen met "Ja" beantwoord zijn kan formulier worden ingevuld. Projecten die niet minimaal aan deze criteria voldoen kunnen niet in behandeling worden genomen, omdat deze niet aansluiten bij de LEADER-doelstellingen. De PG kan deze projecten wel doorverwijzen naar andere fondsen en regelingen waar zij wel kansrijk zijn.

1. Draagt het project bij aan de hoofddoelstelling "versterking relatie stad-land" ?
2. Is er sprake van samenwerking tussen minimaal twee partijen?
3. Past het binnen thema tender (=> wordt bij publicatie openstelling bekendgemaakt)

Voorbeeld beoordelingsformulier (wordt per tender definitief vastgesteld):

Criteria	Check op	Score van Van 0-4 = Van heel weinig - heel veel	Weging	Score weging x	Minimumscore	Hulpvragen
1 LEADER Ambitie/ resultaten	Draagt het initiatief voldoende bij aan het hoofddoel en de subthema's van de LOS - Versterken Stad-land relatie - Ontwikkelen nieuwe producten,diensten,concepten en/of markten - Circulaire Economie, Biobased Economy, duurzame energie		5		15	<ul style="list-style-type: none"> ✓ In welke mate draagt het bij aan een van de thema's,(1) Ontwikkelen nieuwe producten,diensten,concepten en/of markten of (2) Circulaire Economie, Biobased Economy, duurzame energie? ✓ In welke mate draagt het project bij aan de ontwikkeling van het gebied? 'Zitten we hier echt op te wachten?' ✓ Zijn de resultaten van het project in voldoende mate te relateren aan de doelen (thema's) van de LOS?
2 LEADER-Werkwijze	Draagt het initiatief voldoende bij aan de volgende cruciale Leadercriteria: a. Bottom up, draagvlak b. Innovatief/vernieuwend c. Samenwerking/netwerk opbouw d. Overige procescriteria die minder LEADER-specifiek zijn zoals: - Gebiedsgerichte aanpak en/of, multisectorale aanpak; - Publiek private partnerschap - Overdraagbaar	Voor a b c d	5		20	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Leent de probleemstelling van het project zich goed voor een LEADER-benadering? ✓ Hoe bottom-up is het project? Is het draagvlak voor het project duidelijk aangetoond? ✓ Is er sprake van een (nieuwe) coalitie? ✓ Is het project nieuw/innovatief voor het gebied? Gaat dat gepaard met enige vorm van "risico" en is de aanvrager bereid en in staat die te dragen? ✓ In welke mate brengt het project een ommekeer in denken en doen teweeg? ✓ Wordt er (economische) meerwaarde gecreëerd door het project? ✓ Maakt het project gebruik van of is het gericht op gebied specifieke kwaliteiten, uitdagingen, streekidentiteit? ✓ In hoeverre is het project integraal van opzet? Wie zijn er betrokken? Wie mis je? ✓ Zijn de overheden betrokken in de ontwikkeling, uitvoering? ✓ Worden de projectresultaten uitgedragen? ✓ Is het project overdraagbaar en is daar in het communicatieplan concreet aandacht aan besteed?
3 Haalbaarheid	Is het initiatief haalbaar/levensvatbaar? a. Organisatorisch b. Financieel	Voor a b	4		16	<p><u>Organisatorisch</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Is er een heldere organisatiebeschrijving met duidelijke verantwoordelijkheden? ✓ Zit het project logisch in elkaar: dragen activiteiten echt bij aan het beoogde doel? ✓ Heeft de aanvrager/organisatie voldoende expertise, netwerk? ✓ Is het tijdpad realistisch? ✓ Zijn vergunningen geregeld? ✓ Wat is de motivatie van de aanvrager: ligt de nadruk op eigen belang of op een gemeenschappelijk belang?; <p><u>Financieel:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Is er een sluitende en transparante begroting en dekkingsplan, bankgarantie, ondernemersplan, zijn toezeggingen cofinanciering bijgesloten; zijn er verklaringen voor risicodragen?
4 Value for money (waar voor geld)	Is het initiatief efficiënt / doelmatig: a. Geld b. Ureninzet c. Instandhouding/continuïteit	Voor zowel a b c	4		12	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Hoe ligt de balans tussen de investeringen of tijdsinzet en de verwachte resultaten van het project? ✓ Wordt er eigen geld of uren in het project gestoken of private middelen aangetrokken? ✓ Zou het project zonder LEADER niet door kunnen gaan? Of een andere kwaliteit krijgen? Waar zit de "plus"? ✓ Is er zicht op continuïteit en draagkracht/verantwoordelijkheid voor instandhouding en verspreiding resultaten na afloop van het project? Is er een onderbouwing hiervan door een sluitende exploitatie- of beheerplan?

Eindscore aantal punten		Max:				
		Min:				
Opmerking en/ verbeterpunten						
Stemming LAG	Aantal leden (met naam) dat instemt met deze beoordeling: Totaal aantal leden: Totaal aantal aanwezig:				
Bijzonderheden t.a.v. eventuele Belangen LAG-lid						

Doorslaggevende argumenten:

Monitoring

- De PG registreert /rapporteert m.b.t. uitvoeringsproces bijvoorbeeld:
 - Procesmatig
 - het aantal ingediende projectideeën
 - aantal beoordeelde projecten
 - aantal afgewezen projecten (met reden waarom afgewezen ingedeeld in bv. drie categorieën)
 - aantal toegekende projecten
 - gemiddelde doorlooptijd van aanvraagtrajecten
 - gemiddelde steunverlening
 - Communicatie:
 - aantal bezoekers website
 - aantal bezoekers informatiebijeenkomsten
 - lezers nieuwsbrieven
- De PG-leden blijven betrokken bij de realisatie van de projecten

Effectmeting en evaluatie

- jaarlijks een beknopte evaluatie
- tussentijdse zelfevaluatie door PG
- hoe en wanneer bijstellen: via de tenders kan worden bijgestuurd door accenten per tender vast te stellen, mede afhankelijk van het verloop van het programma
- aan het eind een totale programmaevaluatie zoals Ecorys vorige periode gedaan heeft: zelf doen of door extern bureau -> voorstel: samen met Holland Rijnland project opnemen

Aangezien LEADER voor innovatie en experimentele projecten gaat, kan het gebeuren dat een deel van de projecten niet tot inhoudelijke successen gaat leiden. Desondanks kan een experiment toch succesvol zijn, mits goede reflectie & lessons learned worden toegepast. Hierin ligt een rol voor de PG om aan het eind van de periode een publicatie op te stellen, waarin wordt gereflecteerd op het achterliggende programma en ervaringen & verworven inzichten worden beschreven.

Bijlagen

Bijlage 1: Geraadpleegde Literatuur (niet uitputtend)

- Agenda Economisch Vestigingsklimaat, Metropoolregio Rotterdam Den Haag, april 2014
- Agenda Landbouw Krimpenerwaard (concept), november 2014
- Beleidsvisie Groen, Provincie Zuid-Holland, oktober 2012
- Economische kansen voor het Groene Hart, Buck Consultancy International, januari 2015
- Evaluatie 10 jaar LEADER, Ecorys, maart 2013
- Gebiedsovereenkomst Veenweide Krimpenerwaard, oktober 2014
- Het Groene Hart in beeld, Den Haag: Planbureau voor de Leefomgeving, juni 2015
- Kracht van de Krimpenerwaard, Rabobank Krimpenerwaard, april 2014
- Nota Kennisprogramma DuurzaamDoor, RVO, 2013
- Operationeel Programma Kansen voor West 2014-2020 – G4P4
- Plattelandsontwikkelingsprogramma voor Nederland 2014-2020 (POP3) – Ministerie van Economische Zaken
- Position Paper "Economische Kracht in Pracht Omgeving", St. Gebiedsplatform Alblasserwaard-Vijfheerenlanden, juni 2013
- Stimuleringskader voor innovaties in de grondgebonden landbouw van Zuid-Holland – provincie Zuid-Holland
- Uitvoeringsprogramma Groen, Provincie Zuid-Holland, 2014
- VERORDENING (EU) Nr. 1305/2013 VAN HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD van 17 december 2013 inzake steun voor plattelandsontwikkeling uit het Europees Landbouwfonds voor plattelandsontwikkeling (ELFPO)
- Visie 2030 Alblasserwaard-Vijfheerenlanden
- Visie Groenblauwe Netwerk, gemeente Papendrecht, 2014

Bijlage 2: achtergrond Gebiedsproces en gebiedsconsultatie

De belangrijke momenten in het gebiedsproces bij de totstandkoming van deze LOS zijn:

Periode	Onderwerp	Actoren
Mei 2013	Opstellen Position Paper "Economische kracht in Pracht omgeving"	Maatschappelijke organisaties, Overheden, Agrariërs, Ondernemers, Onderwijs
Maart 2014	Standpuntbepaling voortzetting LEADER in AV en KW	Plaatselijke Groepen AV en KW
29-4-2014	Provinciaal Coördinatorenoverleg te Den Haag	LEADER-en Gebiedscoördinatoren PZH
17-06-2014	Kick-off LEADER Landsdeel West te Utrecht	PG's, Provincies, coördinatoren
19-06-2014	Provinciaal Coördinatorenoverleg te Den Haag	LEADER-en Gebiedscoördinatoren PZH
14-07-2014	Eerste bijeenkomst Initiatiefgroep, welke van juli 2014 t/m april 2015 elf keer bijeengekomen is. Gebiedsregisseurs AV en KW zijn als agenda lid aangesloten.	Initiatiefgroep LEADER 2014-2020 bestaande uit een afvaardiging uit de drie regio's: Alblasserwaard-Vijfheerenlanden: Cor Revet (Regiobureau AV- overheid), Sjoerd Veerman (St. Groene Hart- maatschappelijke org.), Jacques Verhagen (Gebiedsplatform AV – maatschappelijke org.) Gouwe Wiericke: Fien Verbij (tot december 2014, agrarische sector), Cor Roling (agrarische sector), Mieke Vergeer (agrarische sector), Arie Verhaar (ISMH/regio MH – overheid), Eke Vos (gemeente Bodegraven Reeuwijk – overheid), Cees Vroege (agrarische sector) Krimpenerwaard: Bart Crouwers (gemeente Vlist – overheid, na 1/1/15 op persoonlijke titel), Henny de Jong (gemeente Krimpenerwaard – overheid) PZH: Bas Leurs, Hans Bor (Gebiedsregisseurs)
23-09-14	Foodsymposium Krimpenerwaard	Ondernemers, agrariërs (voedselproducenten en voedselverwerkers)
27-9-14	Interviewronde op Jongveedag Lekkerkerk	Jonge agrariërs
4-10-14	Interviewronde onder bezoekers Landbouwtentoonstelling Fokveedag (=Evenement waar ca. 12.000 bezoekers aanwezig is, grotendeels burgers) te Hoornaar dmv persoonlijke gesprekken en schriftelijke enquetes.	Agrariërs, burgers, ondernemers, maatschappelijke organisaties
6-10-14	Informeren Stuurgroep Veenweiden Gouwe Wiericke - De Venen	Gemeenten, Waterschappen
8-10-14	LEADER informatieavond in Gemeentehuis Bodegraven-Reeuwijk	Ondernemers, Agrariërs, overheden, maatschappelijke organisaties

15-10-14	Gesprek Innovation Quarter	Ondernemers, Overheden
3-11-14	Handelsmissie Rotterdam	Voedselproducenten, voedselverwerkers, overheden, ondernemers, agrariërs
6-11-14	Informatief overleg Boerderij & Erf + uitleg schrijfproces LOS	Maatschappelijke organisaties
24-11-14	Bijeenkomst Agenda Landbouw Krimpenerwaard	Agrariërs, gemeenten, Waterschap, VIC
27-11-14	Informatief overleg & verkenning mogelijkheden gemeente Papendrecht en Stichting Steunpunt Drechtstadsboer Dordrecht	Overheid, maatschappelijke organisaties
10-12-14	Gebiedsbijeenkomst te Stolwijk, uitleg proces en update stand van zaken, gezamenlijke keuze focusthema en vervolgproces	Alle stakeholders in gebied: Maatschappelijke organisaties(verenigingen/vrijwilligersorganisaties), ondernemers, agrariërs, burgers
Januari t/m maart 2015	Interviewrondes onder stedelijke partijen, gemeenten en andere stakeholders	Gemeente Rotterdam, Ondernemerskring Dordrecht, Metropoolregio Den Haag –Rotterdam, kennisinstellingen WUR, EUR, PZH Programmamanagers DuurzaamDoor, Energie
April 2015	Gebiedsconsultatie concept LOS (zowel via bilaterale gesprekken/digitale consultatie)	Alle stakeholders, belanghebbenden en belangstellenden

Bijlage 3: Samenstelling Plaatselijke Groep

Naam (op alfabetische volgorde)	Organisatie (s)	Publiek / privaat	Onderbouwing passend in profiel (inhoudelijke kennis / specifieke competenties/ relevante netwerken)
Esther van der Bor (v) (leeftijdsindicatie 50+)	Eigenaar adviesbureau <i>EB</i> milieu integraal (Gouwe Wiericke)	Privaat (bedrijfsleven)	Breed netwerk, grote betrokkenheid getoond in (voormalige) functies. Specifiek: werkzaam met bedrijven aan circulaire economie en duurzame energie
Bart Budding (m) (leeftijdsindicatie 25 < 50)	Biobased economy deskundige (Krimpenerwaard)	Privaat (Bedrijfsleven)	Grote kennis van thema biobased economy, woonachtig in het gebied, innovatief ondernemer Specifiek: Biobased Economy
Bart Crouwers (m) (leeftijdsindicatie 50+)	Voorheen gemeentebestuurder in de gemeente Vlist onderdeel van de Krimpenerwaard.	Privaat (Bestuur)	Is bekend met het gemeentebestuur van de Krimpenerwaard en diverse organisaties in die gemeente Specifiek: bekend met plattelandseconomie en relatie stad-land
Werner ten Kate (m) (leeftijdsindicatie 25 < 50)	Gemeentebestuur in de Alblasserwaard- Vijfheerenlanden	Publiek (Bestuur)	Breed netwerk, grote betrokkenheid getoond in (voormalige) functies. Specifiek: bekend met plattelandseconomie en relatie stad-land
Tanja Kool (v) (leeftijdsindicatie: - 25)	Afgestudeerd HAS Den Bosch, agrarisch ondernemer in Hei- en Boeicop (Alblasserwaard- Vijfheerenlanden)	Privaat (Agrarisch)	Nieuwe generatie agrarische ondernemers, afgestudeerd aan HAS op onderwerp Korte Ketens. Specifiek: circulaire economie en duurzame energie, korte ketens
Coby van Maarseveen (v) (leeftijdsindicatie 50+)	Voorzitter Raad van Commissarissen bij Poort6 Gorinchem, Rotaryclub Gorinchem, St. Stap & Trap. Voorheen bestuurslid Den Hâneker. (Alblasserwaard- Vijfheerenlanden)	Privaat (Maatschap- pelijk middenveld)	Is bekend met maatschappelijk middenveld en besturen. Specifiek: stad-land relatie: betrokken bij innovatieve concepten mbt aantrekken bezoekers uit de stad naar het platteland
Yvonne Oostdam (v) (leeftijdsindicatie 25 < 50))	Voorzitter Agrarisch collectief Gouwe-Wiericke	Privaat (Agrarisch)	Breed netwerk, grote betrokkenheid getoond in (voormalige) functies. Specifiek: kennis van agrarische functie van platteland, agrarische producten en ketens
Jaap Schep (leeftijdsindicatie 25 < 50)	Agrarisch ondernemer in Bergambacht. (Krimpenerwaard)	Privaat (Agrarisch)	Breed netwerk, grote betrokkenheid in de Krimpenerwaard. Specifiek: stad-land relaties, korte ketens en circulaire economie
NTB	Metropoolregio Rotterdam/Den Haag (stedelijke partij)	Publiek (Overheid)	Stedelijk gebied zoekt verbinding met platteland Metropoolregio Specifiek: kennis van de stedelijke omgeving, de Metroolregio Rotterdam-Den Haag

Bijlage 4 Intentieverklaringen:

Samenwerkende gemeenten regio Alblasserwaard-Vijfheerenlanden
Gemeente Krimpenerwaard
Gemeente Bodegraven-Reeuwijk
Gemeente Waddinxveen
Gemeente Alblasserdam
Gemeente Papendrecht
Gemeente Sliedrecht